

LUNDS
UNIVERSITET

Socialhögskolan

I integrationspolitikens utkant

- Invandrарorganisationers deltagande i det svenska Equalprogrammet

Masteruppsats vid samhällsvetenskapliga fakulteten, Lunds Universitet
med inriktning socialt arbete.

Socialt arbete: Examensarbete för masterexamen 15.0 hp

Författare: Roberto Scaramuzzino

Handledare: Anna Meeuwisse

Seminarium: 2008-06-04

Abstract

Author: Roberto Scaramuzzino

Title: In the Outskirts of Integration Policy – The Participation of Immigrant Organizations to the Equal program in Sweden [translated title]

Supervisor: Anna Meeuwisse

Assessor: Verner Denvall

The aim of this study was to describe and analyze the participation of immigrant organizations to the partnerships in the Equal program in Sweden. The focus of the study was on the significance of the participation for the organizations and its impact on them. The point of view of the participant organizations has been object of study through interviews with the persons who, on behalf of the organizations, have been in charge for the work with Equal. Interviews have been conducted with people representing 10 of the 21 immigrant organizations that have been identified among the Swedish Equal partners. Many organizations have experienced that the participation has strengthen the awareness of target groups about their needs and their possibilities. The interviewees also describe a certain disappointment of the target groups when the projects have run out of time and funds. Sometimes they also have met some resistance in the target groups against projects or ideas. The participation has also strengthened the activities of the organizations in the following fields: integration into the labor market, access to welfare and participation in society. The organizations that have worked in the field of integration and political activity have expressed more satisfaction with the participation because of a widening of its network and strengthening of its cooperation with other organizations. The organizations that have worked in the field of welfare service have been less satisfied because of the impossibility of continuing to deliver the service after the end of the project.

Key words: immigrant organizations, immigrant associations, Equal, European Union, social policy, integration policy.

Innehållsförteckning

FÖRORD	4
INLEDNING	5
PROBLEMFÖRMULERING	5
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	8
TIDIGARE FORSKNING	8
NÅGRA CENTRALA BEGREPP	10
<i>Invandrare</i>	10
<i>Invandrarorganisation</i>	11
<i>Ideell sektor och "vi för oss" organisationer</i>	12
TEORETISK REFERENS RAM.....	14
<i>Demos och etnos</i>	14
<i>Fyra funktioner</i>	16
METOD OCH TILLVÄGAGÅNGSSÄTT	17
<i>Urval av organisationer</i>	18
<i>Urval av intervjupersoner</i>	20
<i>Etiska överväganden</i>	23
DEN SVENSKA INTEGRATIONSPOLITIKEN	25
INTEGRATIONSPOLITIKEN INOM EU OCH EQUALPROGRAMMET	26
INVANDRARORGANISATIONERNAS DELTAGANDE I EQUALPROGRAMMET	29
ORGANISATIONERNAS MÅLGRUPPER.....	30
<i>Målgrupperna i den ordinarie verksamheten</i>	30
<i>Målgrupperna i Equal</i>	32
<i>Överbryggande eller sammanbindande socialt kapital?</i>	35
ORGANISATIONERNAS VERKSAMHET	37
<i>De ordinarie verksamheterna</i>	37
<i>Verksamheten i Equal</i>	39
<i>Från röst till service?</i>	39
SLUTSATSER.....	43
DISKUSSION	45
REFERENSER.....	49
BILAGOR.....	53
BILAGA 1. DE DELTAGANDE INVANDRARORGANISATIONERNA	53
BILAGA 2. INTERVJUMALL	54

Förord

Jag vill först tacka min handledare Anna Meeuwisse för att ha givit mig möjligheten att ingå i det FAS-finansierade forskningsprojektet som denna uppsats är en del av. Sedan juni 2006 har jag arbetat som projektassistent inom detta forskningsprojekt som leds av professor Anna Meeuwisse på Socialhögskolan, Lunds Universitet och av docent Håkan Johansson på Institutionen för vårdvetenskap och socialt arbete, Växjö universitet. Det har varit en spännande tid, full av utmanande uppgifter och intressanta och stimulerande samtal.

Anna och Håkan har varit fantastiska i att handleda mig i det arbete som jag har genomfört inom ramen för projektet. De har på ett utmärkt sätt sporrat mig och visat mig andra möjligheter när det har känts som att jag kört fast eller när jag försvunnit i spår som inte ledde någonstans. Jag vill även tacka Cecilia Heule för inspirerande och givande samtal om Equalprogrammet på våra möten. Jag vill även tacka FAS för att ha finansierat mina resor för att samla in materialet till denna uppsats.

Jag vill också tacka mina intervjupersoner från alla organisationer jag varit i kontakt med. Tack för att så många gånger ha tagit emot mig i era lokaler, visat runt mig, bjudit på kaffe, fika och bjudit på era spännande och intressanta erfarenheter. Jag vill även tacka min fru Gabriella Scaramuzzino för att flera gånger ha läst igenom min text och kommit med bra synpunkter och kommentarer.

Inledning

Denna studie är en del av det FAS-finansierade forskningsprojektet ”Den Europeiska Unionens sociala dimension: konflikter, utmaningar och möjligheter för svenska frivilligorganisationer?”. Syftet med projektet är att analysera de dynamiska processer som uppstår när svenska frivilligorganisationer som representerar marginaliserade grupper deltar i EU-relaterade transnationella aktiviteter. Inom projektet har bl.a. en kartläggning av Europeiska Socialfondens (ESF) svenska Equalprogram genomförts. Equal är ett program som skapats för att bryta diskriminering på arbetsmarknaden och där olika organisationer inom ramen för s.k. utvecklingspartnerskap kan söka medel för att bedriva någon form av verksamhet. Partnerskapen måste matcha EU:s finansiering med motsvarande resurser som egenfinansiering.

Kartläggningen har lett till skapandet av en databas som dels innehåller data om de olika utvecklingspartnerskapen och dels data om de enskilda organisationerna som deltar i partnerskapen (Scaramuzzino m.fl. 2008). Den föreliggande studien är ett försök att fördjupa analysen av en specifik dimension av Equalprogrammet, nämligen diskrimineringsgrunden etnicitet. Detta görs genom att undersöka de invandrarorganisationer som deltagit i programmet med fokus på målgrupperna och verksamheterna.

Problemformulering

”Gemenskapsinitiativet Equal inom Europeiska socialfonden syftar till att genom samarbete mellan länderna främja nya metoder för att motverka diskriminering och all slags ojämlikhet i anknytning till arbetsmarknaden” (Gemenskapsinitiativprogram:1). Programmet är ett av de Community Initiatives som finansieras av EU:s strukturfonder, bl.a. av socialfonden. Strukturfonderna ska stödja en solidarisk regionalpolitik för att stärka den ekonomiska och sociala sammanhållningen i Europa och deras finansiering uppgår till ungefär en tredjedel av EU:s totala budget. Equalprogrammet startade 2001 och avslutades 2007 och finansierade experimentella projekt utförda av offentliga, privata och ideella organisationer som bildar nationella och transnationella partnerskap. Inom den akademiska litteraturen tolkas detta ofta som en förskjutning från styrning via ”government”, alltså en statscentrerad politik genom tvingande regler till styrning via ”governance” som bygger på frivilliga regler för deltagande samt offentliga, privata och ideella aktörer i samarbete (Scaramuzzino m.fl 2008).

Det finns få studier i Sverige om Equalprogrammet, speciellt vad gäller dess påverkan på organisationslandskapet och de finansierade projektens effekter för de målgrupper som dessa riktat sig till. Equalprogrammet är en stor satsning från EU:s sida och det uttalade syftet är att bryta utanförskap och social exkludering på arbetsmarknaden. Totalt har 635 svenska organisationer, både offentliga, privata och ideella, inom 71 utvecklingspartnerskap ansökt och beviljats EU-medel i två olika omgångar för att bedriva projekt i syfte att motverka diskriminering och främja integrationen av utsatta grupper på arbetsmarknaden och i samhället. Bland dessa deltagare finns även ett antal invandrarorganisationer som har valt att samarbeta med ”svenska” organisationer för att utveckla nya metoder för integration i den stora projektverkstad som Equalprogrammet utgör.¹

Forskning om invandrarorganisationer har en ganska lång tradition både i Sverige och utomlands. Forskning visar att invandrarorganisationers roll i samhället har präglats av två huvudfunktioner. Å ena sidan har invandrarorganisationer haft en funktion att vara en brygga mellan den etniska gruppen och majoritetssamhället. Å andra sidan har de haft funktionen att bevara den specifika etniska, nationella och kulturella identiteten (se t.ex. Mikkelsen 2003, Bengtsson 2004 eller Borevi 2004). Detta har av Layton-Henry (1990) benämnts som ”invandrarföreningarnas paradox”. Invandrare har sedan lång tid tillbaka organiserat sig i Sverige, oftast utifrån etnisk eller nationell tillhörighet. Bildande av invandrarorganisationer har sedan 1970-talet fått ekonomiskt och politiskt stöd av den svenska staten. Carl-Ulrik Schierup (1991) hävdar att staten genom bl.a. finansieringen av invandrarorganisationer kunnat kontrollera och styra deras verksamhet och inriktning. Schierup menar att den svenska integrationspolitiken har lett till en etnifiering av invandrarorganisationer. Den kulturbevarande funktionen har uppmuntrats och främjats av statens politik medan organisationernas politiska funktion har motverkats. Detta har lett organisationerna till splittring i etniska och nationella kluster samt trängt in dem i ett avpolitiserat maktvakuum enligt författaren.

Invandrarorganisationers roll i Sverige har utformats i relation till det svenska samhället som ofta beskrivs som präglad av en stark korporativism. En korporativistisk modell innebär bl.a. att individers relation till staten förmedlas genom olika intresseorganisationer som agerar som individernas språkrör. I Sverige är det traditionella exemplet hur relationen mellan staten och

¹ Definitioner på invandrarorganisation och ”svensk” organisation kommer att presenteras, problematiseras och motiveras i avsnittet begrepp och definitioner.

parterna på arbetsmarknaden etablerades genom det s.k. Saltsjöbadsavtalet 1938. I utformningen av arbetsmarknadspolitiken har svenska regeringar därefter sökt stöd hos och förhandlat med fackföreningar och arbetsgivarföreningar som på så sätt inkluderats och inkorporerats i beslutsprocessen (Schierup 1991, Rothstein 1992, Ervik & Kuhle 1996).

Föreningslivet har allt sedan folkrörelserna uppstod i slutet av 1800-talet varit blomstrande i Sverige med starka föreningsrörelser som fackförbunden, idrottsföreningarna, bostadsrättsföreningar m.m. (Lundström & Wijkström 1997). Sedan den moderna välfärdsstatens tillkomst har de organisationer som har en social inriktning i regel varit pådrivare samt alternativ och komplement till den offentliga sektorns verksamhet, de har sällan fungerat som en ersättning (Lundström 1995). Filip Wijkström och Tommy Lundström (2002) menar att genom EU:s program och initiativ har det sedan mitten av 1990-talet spridits värderingar och influenser till Sverige som bidragit till att intresset för den ideella sektorn och dess organisationer speciellt som producenter av välfärdstjänster har tilltagit. EU:s satsning på integration genom finansiering av utvecklingspartnerskap bestående av organisationer från olika samhällssektorer kan ses som inträdet av en tredje aktör i relationen mellan staten och ideella organisationer. Ett av målen med Equalprogrammet är att flera organisationer från olika samhällssektorer ska samarbeta. Det har därför från ESF-rådet ställts som krav på de sökande att partnerskapen ska inkludera organisationer av olika typer som representerar just olika samhällssektorer och främst den ideella sektorns mindre, icke etablerade organisationer (Ramboll Management 2003:68).

EU:s program och styrning genom partnerskap kan ses som en ny möjlighet för många ideella organisationer som är beroende av extern finansiering att överleva och ha någon form av verksamhet. Equalprogrammet som idé- och projektverkstad för utveckling av nya metoder och modeller för att arbeta mot social exkludering borde kunna tilltala invandrarorganisationer, i alla fall de som representerar grupper med hög arbetslöshet. Det skulle kunna ses som en möjlighet för dessa invandrarorganisationer att komma ifrån den avpolitiserade och etniskt och nationellt definierade roll de tilldelats genom de svenska reglerna för bidrag till invandrarorganisationer. Det är av intresse för forskning i socialt arbete att studera huruvida utvecklingen av den ideella sektorn inriktad mot serviceproduktion och ansvarstagande i den svenska socialpolitiken också har påverkat invandrarorganisationer. Som representanter för grupper i samhället som är överrepresenterade bland arbetslösa, bidragsberoende, långtidssjukskrivna m.m. och som ofta har svårare att komma i kontakt med

och söka hjälp hos myndigheter borde flera invandrarorganisationer kunna spela en viktig roll i att arbeta mot ökad integration och delaktighet i samhället. Kan Equalprogrammet för dessa organisationer utgöra en väg ut från en roll i integrationspolitikens utkant?

Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att beskriva och analysera invandrarorganisationers deltagande i det svenska Equalprogrammet och deltagandets betydelse för och påverkan på organisationerna. Studien kommer att inkludera ett urval av deltagande invandrarorganisationer och utgå ifrån organisationernas egna erfarenheter.

Denna studie vill försöka besvara följande frågeställningar:

1. Hur påverkar invandrarorganisationernas deltagande i Equalprogrammet deras relation till målgruppen?
2. Hur har deltagandet i Equalprogrammet inverkat på invandrarorganisationernas verksamhet?

Tolkningsramen för uppsatsen kommer att vara invandrarorganisationernas dubbla roll i spänningsfältet mellan tillhörigheten till "demos" dvs. medborgargemenskapen och tillhörigheten till "ethnos" dvs. den etniska gemenskapen.

Tidigare forskning

En del av den forskning om invandrarorganisationer som bedrivits i Sverige har redan berörts i problemformuleringen. Jag vill här på ett lite mer systematiskt sätt redogöra för denna forskning, för de frågor som har belysts och för de resultat som kan vara relevanta även för denna uppsats frågeställningar. Forskning som behandlar integrationsfrågor generellt faller utanför denna genomgång.

Den första nationella undersökningen om invandrarorganisationer i Sverige är en studie av Henry Bäck (1983). Författaren undersöker de etno-nationella riksorganisationerna och skapar ett antal modeller för att klassificera deras verksamheter. Bäck identifierar bl.a. fyra funktioner hos invandrarorganisationer: den kulturella funktionen, den politiska funktionen, anpassningsfunktionen och den hemlandsrelaterade funktionen. Detta kommer att fördjupas i teoriavsnittet. Efter Bäck's studie följde ett antal undersökningar som fokuserade på enskilda etniska grupper som t.ex. Magdalena Jaakkolas tre studier om sverigefinnarnas organisationer

från 1983, 1987 och 1989. Henry Bäck och Markku Peuras gav 1990 ut en studie om finska och jugoslaviska invandrarföreningar.

Carl-Ulrik Schierups (1991) kapitel i antologin *Paradoxes of Multiculturalism* har en mer teoretisk prägel och analyserar invandrarorganisationers roll i den svenska välfärdsstaten och integrationspolitiken. Denna text har redan presenterats tidigare. Organisationernas uppdelning i olika nationellt och etniskt definierade riksorganisationer har enligt Schierup varit mer en produkt av den svenska ingenjörskonsten än av den sociala verkligheten. Målen för dessa organisationer har på så sätt kommit att bli att främja och upprätthålla den egna nationella kulturen och identiteten. Det statliga bidragssystemet har inneburit att organisationerna har fragmenterats och omöjliggjort formuleringen av gemensamma politiska intressen, enligt författaren.

Den mest omfattande kartläggningen av invandrarorganisationer i Sverige efter Bäck's studie från 1980-talet är Inge Dahlstedts (2003) kapitel i Nordiska ministerrådets rapport *Invandrerorganisationer i Norden* (Mikkelsen red. 2003). Dahlstedt genomför en kartläggning av de etno-nationella riksorganisationerna och de lokala föreningarna i Sverige. Riksförbundens verksamheter, finansiering m.m. undersöks genom organisationernas verksamhetsberättelser. Dahlstedts genomför även en studie av de lokala föreningarna i Malmö där 20 företrädare för de lokala föreningarna har intervjuats. Undersökningen visar att av de fyra funktioner som Henry Bäck identifierade på 1980-talet är det den kulturella funktionen och integrationsfunktionen som dominerar. Den politiska funktionen är inte särskilt framträdande hos riksorganisationerna och ännu mindre bland de lokala föreningarna. Detta bekräftar resultat från tidigare forskning och delvis även Schierups teser om invandrarorganisationers roll i den svenska politiken.

En annan viktig rapport för forskning om invandrarorganisationer är *Föreningsliv, makt och integration* (2004) en rapport som givits ut inom ramen för Integrationspolitiska maktutredningens forskningsprogram. Rapporten fokuserar på föreningslivets roll i den politiska integrationen av invandrare. Den består av flera studier av forskare på området med texter av bl.a. Bo Bengtsson och Karin Borevi vars bidrag kommer att diskuteras mer i teoriavsnittet. En av författarna i rapporten är Osman Aytar som förra året publicerade sin avhandling *Mångfaldens organisering – om integration, organisationer och interetniska relationer i Sverige* (2007). Syftet med avhandlingen är att undersöka om och hur

organiserade interetniska relationer är möjliga på parternas gemensamma villkor. Aytar fokuserar i sin studie på samarbetet dels mellan invandrarorganisationer, dels mellan staten och invandrarorganisationer och dels på invandrares deltagande i svenska politiska partier. Aytars avhandling visar bl.a. att deltagandet i egna organisationer spelar en viktig roll för invandrares möjligheter till integration och att inter-etniska samarbeten inte är helt problemfria utan kan hämmas av spänningar och konflikter.

Enligt min mening kan två huvudinriktningar i forskningen om invandrarorganisationer i Sverige identifieras. Å ena sidan finns en inriktning där organisationernas roll i samhället, deras funktioner, verksamheter och villkor undersöks. Till denna skulle jag även vilja ansluta min egen studie. Å andra sidan finns en inriktning som undersöker organisationsdeltagandets roll för individernas integration i samhället. I dessa studier är det oftast det politiska deltagandet och den politiska integrationen som står i fokus. Vad som ofta saknas i forskningen om invandrarorganisationer är en syn på dessa organisationer som en del av den ideella sektorn. Jag hoppas med min studie att kunna bidra med detta perspektiv genom att jämföra mina resultat med forskning om den svenska ideella sektorns kännetecken och utveckling.

Några centrala begrepp

I detta avsnitt kommer jag att presentera och diskutera några centrala begrepp som används i texten. Begreppen ”invandrare”, ”invandrarorganisation” och ”ideell sektor” behandlas. Vad gäller begreppet ”integration” ansluter jag mig till den historiska utvecklingen av begreppet som har följt utformningen av den svenska integrationspolitiken. Denna utveckling beskrivs i kapitlet ”Bakgrund och kontext”.

Invandrare

Begreppet ”invandrare” fick fotfäste i Sverige på 1960-talet som ersättning av det tidigare använda begreppet ”utlänning”. Det lanserades som ett progressivt begrepp som till skillnad för det mer statiska begreppet ”utlänning” skulle markera integration och delaktighet. Begreppet kom dock inte att inkludera alla personer som är födda utomlands och flyttat till Sverige utan mer personer med bakgrund i länder långt ifrån Sverige. Användningen av begreppet ”invandrare” har på så sätt fått starka kopplingar till dimensioner som etnicitet och kultur (Svanberg & Tydén 1999). Det finns mycket litteratur om hur kategoriseringar skapas

för att skilja gruppen ”vi” från gruppen ”de andra” (se t.ex. postkolonial teoribildning) och kategorin ”invandrare” i sin vardagliga användning skulle kunna räknas bland dessa. Begreppet har använts flitigt i forskning bl.a. av Bevelander, Carlsson och Rojas (1997) i en studie om invandrades villkor i de svenska storstäderna. Författarna menar att begreppet ”invandrare” beskriver en stor grupp som inkluderar en mångfald av individer och situationer som inte nödvändigtvis har mycket gemensamt. Dock menar författarna att det finns faktiska skillnader mellan utlandsfödda och sverigefödda som svårligen kan förklaras enbart utifrån sociala och ekonomiska aspekter.

I denna uppsats väljer jag att använda mig av begreppet i enlighet med mycket av forskningen på området. Jag har ingen egen definition av ”invandrare” utan utgår ifrån hur organisationerna själva definierar sin kollektiva identitet, sina medlemmar och målsättningen med verksamheten.

Invandrarorganisation

Invandrarorganisationer har definierats på olika sätt i tidigare studier. För att finna en definition som passar denna studies syfte bör vi först reflektera över ett antal frågeställningar. Vad skiljer invandrarorganisationer från andra organisationer? Är det antalet medlemmar födda utomlands eller med utländsk bakgrund? Sverige är sedan länge ett invandringsland och en omfattande del av befolkningen, speciellt in storstadsområdena har idag utländsk bakgrund. De flesta större organisationerna i Sverige räknar bland sina medlemmar ett stort antal invandrare. Landsorganisationen (LO) har kallats för ”Sveriges största invandrarorganisation” (Knocke 1996 citerad i Aytar 2007:22). Forskning visar samtidigt att invandrades möjligheter till inflytande och påverkan är mycket liten i sådana trots allt ”svenskdominerade” organisationer och när man kommer en bit upp i organisationens hierarki lyser ofta invandrare med sin frånvaro (Aytar 2007). I denna studie intresserar jag mig för de organisationer som huvudsakligen består av och styrs av invandrare, svensk-dominerade och svensk-styrda organisationer är inte inkluderade.

Inge Dahlstedt tillämpar en demografisk dimension och en sociokulturell dimension för att definiera invandrarorganisationer. Med den första avser han att dessa organisationer ska ha mer än 50% invandrare bland sina medlemmar. Med den andra dimensionen avser han att föreningen ska vara bildad på etnisk eller nationell grund. För att definieras som invandrarorganisation ska föreningen dels till största delen bestå av invandrare och dels ha en

social och kulturell prägel på sin verksamhet, ofta kopplad till en viss nationell eller etnisk grupp.

Som Dahlstedts studie visar fångar denna definition främst in de etniskt eller nationellt definierade riksförbunden och deras lokala medlemsföreningar. För denna uppsats syfte och för forskning i socialt arbete är det relevant att istället inkludera alla socialt inriktade organisationer som är skapade av invandrare för invandrare. Dessa organisationer kan ibland ha en typisk etnisk eller nationell prägel men kan ibland baseras på mer interetniska eller internationella fenomen som språk eller religion. *I denna studie kommer därför alla ideella organisationer som i huvudsak är skapade av invandrare, består av invandrare och är till för invandrare att betraktas som invandrarorganisationer.*

Ideell sektor och ”vi för oss” organisationer

Min definition av invandrarorganisation bygger på två begrepp som belyser vissa ”kvalitéer” hos organisationer nämligen: ideell organisation och ”vi för oss” organisation. Att det är ideella organisationer man syftar på är ofta underförstått i mycket forskning om invandrarorganisationer. Det kan dock finnas en poäng att kort belysa skillnaden mellan ideella organisationer och andra organisationer som finns i samhället. För denna klassificering har denna studie i huvudsak utgått ifrån de definitioner som Wijkström och Lundström (2002) utvecklar i sin forskning om de ideella organisationernas roll i den svenska välfärden. Författarna menar att man kan identifiera tre samhällsfärer eller sektorer inom vilka människor förhåller sig olika gentemot organisationerna. Den offentliga sektorn tillhör samhällets statliga sfär inom vilken människor främst har rollen av skattebetalare eller väljare. Företagssektorn tillhör näringslivssfären och människor agerar här som aktieägare eller kunder. Den ideella sektorn tillhör civilsamhällssfären och gentemot ideella organisationer förhåller sig människor främst som givare eller medlemmar.

Författarnas definition av en ideell organisation bygger på fem kriterier (Wijkström & Lundström 2002:8):

1. Den ska vara **formell** genom en styrelse, skrivna stadgar, någorlunda regelbunden verksamhet m.m.
2. Den ska vara **privat** i bemärkelsen separerad från staten.
3. Den ska **inte dela ut sin vinst** till någon form av ägare eller huvudman.

4. Den ska vara **självstyrande** i bemärkelsen förmögen att själv kontrollera verksamheten.
5. Den ska ha inslag av **idealitet** i form av bidrag eller frivillig medverkan av betydelse från privatpersoner.

Det andra begreppet refererar till en artikel av Anna Meeuwisse och Sune Sunesson (1998) där ideella organisationer delas in i två kategorier: ”jag för dig” och ”vi för oss”. Indelningen bygger på vem som driver organisationen och vem verksamheten är riktad till. Den första kategorin består av välgörenhetsorganisationer, behandlingsorganisationer och externa stödrörelser. Den andra kategorin består av brukarnas egna organisationer. Här finner vi organisationer för förtryckta och drabbade, funktionshindrade, problembärare och vanliga vårdkonsumenter. I denna kategori finner vi även invandrarorganisationer.

Anna Meeuwisse (2005) identifierar tre verksamhetsformer hos ”vi för oss” organisationer: ”intressekamp och politik”, ”informationsverksamhet och kunskapsförmedling” samt ”ömsesidig hjälp och service”. Den första verksamhetsformen inkluderar utåtriktade insatser som syftar till att skapa bättre förutsättningar för gruppen i samhället. Organisationerna arbetar då som opinionsbildare och påtryckningsorgan. Den andra formen beskriver insatser som syftar till att skapa bättre kunskap inom området som är positiv för gruppen. Det kan ofta handla om att bryta fördomar i samhället. Den tredje formen inkluderar direkta hjälpinsatser. Denna service går ut å ena sidan på att företräda medlemmarnas intressen och å andra sidan på att erbjuda sociala aktiviteter och självhjälpgrupper. Verksamhetsformerna Meeuwisse presenterar har flera likheter med de funktioner som mycket av forskningen om invandrarorganisationer har visat på. Dessa funktioner kommer att redogöras för i nästa avsnitt.

Individer med bakgrund utomlands väljer ibland att organisera sig utifrån denna gemensamma bakgrund och bildar på så sätt vad vi kallar för invandrarorganisationer. Detta behöver inte nödvändigtvis betyda att de frågor som de organiserar sig kring är specifika för dessa individer och annorlunda än de som behandlas av många andra svensksdominerade organisationer. Medveten om detta, väljer jag att analysera invandrarorganisationer som ett fenomen för sig samtidigt som jag försöker inkludera dem i ett större sammanhang, nämligen den ideella sektorn och den svenska folkrörelsen.

Teoretisk referensram

I detta avsnitt presenteras den teoretiska referensramen inom vilken denna studie placerar sig. Min analys bygger på teorier och modeller som kan användas för att analysera invandrarorganisationers roll i samhället både utifrån relationen till målgruppen och utifrån den verksamhet som de bedriver. Dessa teorier och modeller har utvecklats i studier där s.k. etno-nationella organisationer, dvs. invandrarföreningarnas riksorganisationer eller dess lokala föreningar har varit i fokus. De begrepp jag använder mig av i analysen har kursiverats.

Flemming Mikkelsen (2003) redogör för olika teorier som vanligtvis används i forskning om invandrarorganisationer. Den teori som jag ser som mest användbar i min forskning är institutionell teori. Teorin framhäver mottagarlandets politiska institutioners betydelse i hur invandrargrupper organiserar sig och Mikkelsen hänvisar till två forskare Patrik Ireland (1994) och Yasemin Nuhoglu Soysal (1994). Teorin utgår ifrån att administrativa praktiker, sociala ekonomiska och politiska rättigheter skapar ramarna för etnisk mobilisering. Denna påverkas också av s.k. institutionella gatekeepers som fackförbund, politiska partier, religiösa och humanitära organisationer. Mikkelsen (2003) menar också att man kan se mönster i hur invandrarorganisationer utformas i olika typer av samhällen. Han skiljer mellan korporativt organiserade stater, liberala stater och centraliserade stater. Inträdet av en överstatlig nivå med EU som aktör och specifikt Equalprogrammet skulle kunna fungera som en ny ram och en ny möjlighet för etnisk mobilisering. Styrningen via governance vid sidan om styrning via government kan påverka invandrargruppers förutsättningar att bilda och driva egna organisationer.

Demos och etnos

Invandrarföreningar har som alla organisationer aktiviteter och verksamheter som riktar sig både inåt organisationen själv och utåt gentemot samhället (ekonomiska transaktioner, formella och informella möten, sociala, politiska och kulturella evenemang, förmedling av kontakter, utbud av service m.m.). Gränsen mellan insidan och utsidan av en organisation eller förening kan dock vara flytande (Ahrne 1994). Zig Layton-Henry (1990) beskriver en paradox i invandrarorganisationers förhållningssätt mellan inåt och utåt. Dessa organisationer är nämligen å ena sidan engagerade i att försvara den egna kollektiva identiteten, å andra sidan och på samma gång deltar de aktivt i nationella integrationspolitiken och integrationsarbetet (Layton Henry 1990).

Layton-Henry (1990) menar att alla invandrargrupper, oavsett deras ursprungliga inställning, efter en viss tid blir tvungna att samarbeta med mottagarlandets politiska och administrativa system för att lösa problem av ekonomisk, kulturell och religiös karaktär. För att kunna ha en så stark förhandlingsposition som möjligt skapar dessa grupper politiska organisationer och rörelser som ofta får ekonomiskt stöd av mottagarlandet vilket gärna vill se en tydlig förhandlingspartner. Dessa organisationer fungerar snabbt som brobyggare och medlare mellan minoriteter och majoriteten. Layton-Henry skriver: "paradoxically then, even associations which are opposed to integration and assimilation contribute in the long term to the integration of their members in the host society" (Layton-Henry 1990:110). Den dubbla roll som invandrarorganisationer intar i mottagarlandet beskrivs av Karin Borevi (2004) som en spänning mellan tillhörigheten till "demos" eller medborgargemenskapen och tillhörigheten till "ethnos" eller den etniska gemenskapen.

Både Karin Borevi (2004) och Bo Bengtsson (2004) beskriver även ett annat spänningsfält som istället är kopplat till medborgarnas engagemang i organisationer och dess påstådda positiva inverkan på individernas integration i samhället. Författarna menar att deltagandet i organisationer har en direkt positiv inverkan på individers integration genom att medlemmarna går ihop för att främja sina intressen gentemot staten och samhället. Detta sker på ett kollektivt plan. Vidare har deltagandet en indirekt positiv inverkan genom att organisationerna fungerar som en skola i demokrati där individer får en möjlighet att utveckla färdigheter och attityder som är viktiga också för ett politiskt deltagande i samhället. Detta sker på ett individuellt plan.

Borevi (2004) kopplar detta spänningsfält mellan direkt och indirekt påverkan vidare till Robert Putnams teorier om socialt kapital. Med socialt kapital menar Putnam (2001) de sociala nätverk och förbindelser en individ förfogar över. Enligt Putnam kan *socialt kapital* fungera *sammanbindande* eller *överbryggande*. Den sammanbindande funktionen bidrar till att förstärka identiteten inom en homogen grupp och exkludera andra grupper. Enligt Borevi (2004) finns det en koppling mellan den direkta positiva inverkan av deltagandet i en invandrarorganisation och det sociala kapitalets sammanbindande funktion. Det sociala kapitalet stärker gruppens identitet gentemot omvärlden vilket ger organisationen större möjligheter att fungera som språkrör för gruppens intresse. Den överbryggande funktionen bidrar istället enligt Putnam (2001) till att gruppen kan blicka utåt och omfatta människor som befinner sig på andra sidan olika sociala gränser och skiljelinjer. Borevi (2004) kopplar denna

funktion till medlemskapets indirekta positiva inverkan på individen. Det sociala kapitalet hjälper individerna att blicka utåt mot andra människor och grupper i samhället vilket stärker medlemmarnas möjlighet att dra nytta av organisationen som skola i demokrati.

Borevi (2004) skriver att målsättningen för invandrarorganisationer rör sig mellan dessa båda funktioner och att betoningen varierar: ”ett socialt kapital som fungerar överbryggande är ett viktigt värde om betoningen ligger på att främja samhörigheten i den övergripande medborgargemenskapen (demos). Om målsättningen är att skapa förutsättningar för etniska minoriteter att upprätthålla sin identitet framstår istället det sammanbindande sociala kapitalet som det centrala värdet” (Borevi 2004: 36).

Fyra funktioner

Henry Bäck (1983) har identifierat fyra funktioner som invandrarorganisationer har i samhället: en kulturell funktion, en politisk funktion, en anpassningsfunktion och en hemlandsrelaterad funktion. Bäck menar att invandrarorganisationerna agerar på tre olika arenor: den egna invandrargruppen, det svenska samhället och den internationella omgivningen. På den första arenan, den egna invandrargruppen, agerar organisationen utifrån den *kulturella funktionen*. Organisationen har här som mål att med olika medel hjälpa medlemmarna att bevara gruppens kulturella identitet. På den andra arenan, det svenska samhället, uttrycker organisationen sin *politiska funktion*. Organisationen fungera som gruppens språkrör gentemot samhället och försöker utvinna fördelar och förmåner för den egna invandrargruppen.

Den tredje funktionen, anpassningsfunktionen, är kopplad både till den första och till den andra arenan. Denna funktion, som Dahlstedt (2003) döper om till den mer moderna termen *integrationsfunktion* (jag kommer att använda mig av samma begrepp), syftar till att försöka förena de olika arenorna för att underlätta både den kulturella och den politiska funktionen. Genom att anpassa den egna kulturen till samhället blir det å ena sidan lättare för gruppen att utvinna fördelar och förmåner. Genom den politiska funktionen kan å andra sidan gruppens relation till samhället göras förmånligare vilket kan underlätta den kulturella funktionen. Slutligen, på den internationella arenan, uttrycker organisationen den *hemlandsrelaterade funktionen*. Denna funktion upprätthålls å ena sidan genom att påverka det politiska systemet i hemlandet för att utvinna fördelar och förmåner, å andra sidan genom att upprätthålla kontakten med hemlandet för att underlätta bevarandet av den kulturella identiteten i Sverige.

De funktioner som Bäck identifierar har formulerats genom att studera etno-nationella riksorganisationer dvs. inte lokala föreningar. Samtidigt visar Inge Dahlstedts (2003) studie att aktiviteterna hos riksorganisationerna överensstämmer väl med de lokala föreningarnas även om de lokala aktiviteterna sker närmare de enskilda individerna. En viktig fråga är hur spänningsförhållandet mellan ”demos” och ”etnos” ser ut i de invandrarorganisationer som deltar i Equal? Alla organisationerna tillhör inte de traditionella etno-nationellt definierade riksorganisationerna vilket kan betyda att de inte nödvändigtvis har en starkt definierad gruppidentitet. Det finns också möjligheten att deltagandet i Equalprogrammet påverkar dem också i en viss riktning. En frågeställning i denna studie kommer med andra ord att vara vilket förklaringsvärde de ovan beskrivna teorierna har för invandrarorganisationer som deltar i EU-programmet Equal.

Metod och tillvägagångssätt

Denna uppsats bygger som tidigare nämnts på materialet från en kartläggning av Equalprogrammet i Sverige. Alla partnerskap och alla organisationer som deltagit i Equal första och andra omgång ingår i denna kartläggning. Denna information har inhämtats främst från ansökningarna till programmet men även från slutrapporterna för de flesta partnerskap i första omgången av programmet. För de partnerskap som lämnat in slutrapport vid tidpunkten för studiens genomförande finns även information om vilka organisationer som lämnat partnerskapen och de som anslutit sig under projektens gång. Sammanlagt har 656 organisationer kartlagts som har deltagit i 71 olika utvecklingspartnerskap (Scaramuzzino m.fl. 2008).

Inom ramen för den ovanbeskrivna kartläggningen genomfördes även en indelning av alla organisationer i offentliga, privata och ideella organisationer. För denna indelning har vi i Equal-studien undersökt hur organisationerna presenterar sig genom sin hemsida på webben eller i ansökan till Equal. Vid tveksamhet har vi tagit direkt kontakt med organisationerna och ställt frågor om deras form och verksamhet (Scaramuzzino m.fl. 2008). Samma metod har använts i denna studie om invandrarorganisationers deltagande i Equalprogrammet för att avgöra vilka av de 270 ideella organisationerna som faller in under min definition av invandrarorganisation, nämligen: *alla ideella organisationer som i huvudsak är skapade av invandrare, består av invandrare och är till för invandrare.*

Den tillgängliga informationen om organisationen har använts för att besvara följande tre frågeställningar: Hur definierar sig organisationen? Vem är medlem i organisationen? Vem riktar organisationen sin verksamhet till? För att klassificeras som invandrarorganisationer ska organisationerna definiera sig på ett sätt som kan tolkas som att det handlade om en intresseorganisation för personer med utländsk bakgrund. Medlemmarna i organisationen ska främst vara personer med utländsk bakgrund och organisationen ska rikta sin verksamhet till personer med utländsk bakgrund. Genom denna metod kunde totalt 21 invandrarorganisationer identifieras ur hela Equalprogrammet. En lista på organisationerna som representerar totalurvalet finns i Bilaga 1.

Urval av organisationer

Uppsatsen bygger på ett urval av 10 av de 21 identifierade invandrarorganisationerna. För att i urvalet kunna inkludera så olika organisationer som möjligt delades dessa in i sex olika kategorier utifrån tre kriterier:

Kriterium	Organisationstyp	
<i>Identifikation</i>	Etno-nationell	Interkulturell, interetnisk eller internationell
<i>Tid i landet</i>	Lång tid: främst arbetskraftsinvandring (från 40- till 60-talet)	Kort tid: främst flyktinginvandring (från 70-talet och efter)
<i>Geografisk nivå</i>	Riksorganisation	Lokal organisation

Det första kriteriet gör åtskillnad mellan organisationer som bygger sin identitet på en etnisk eller nationell grund och de som har en interkulturell eller interetnisk prägel. Det andra kriteriet berör hur länge den representerade gruppen befunnit sig i landet. Det tredje kriteriet skiljer riksorganisationer från lokala organisationer. Målet var att alla kategorierna skulle vara representerade. Med denna utgångspunkt gjordes ett urval av 10 organisationer.

Allt gick inte som planerat. En del organisationer gick inte att komma i kontakt med. De svarade varken på e-mail eller på telefon. I vissa fall visade det sig att för lång tid hade gått sedan organisationen deltagit i partnerskapet. Jag kom i kontakt med personer inom organisationen som inte visste mycket om arbetet inom Equal. Ibland kunde de inte heller hänvisa vidare till någon annan medlem som varit involverad i partnerskapets arbete. Jag blev

därför tvungen att ändra på det ursprungliga urvalet samtidigt som jag behöll kravet på att alla sex organisationstyper skulle vara representerade. Följande tio invandrarorganisationer som deltagit i Equalprogrammet ingår i studien:

- Bergsjöns finska förening
- Dar-ul-aman ekonomiska förening
- Oliven ekonomiska förening
- Föreningen integrationsnätverket
- Romernas riksförbund i Europa
- Iransk svenska föreningen i Malmö
- Iranska riksförbundet i Sverige
- Sveriges muslimska råd
- Föreningen Bosna & Hercegovina
- Center for African relations

Både Romernas Riksförbund i Europa och Bergsjöns finska förening skulle kunna betraktas som minoritetsorganisationer istället för invandrarorganisationer. 1999 erkände nämligen Sveriges Riksdag samer, sverigefinländare, tornedalingar, judar och romer som nationella minoriteter (Prop. 1998/99:143). Under intervjuerna med den romska och den finska organisationen togs diskussionen om minoritetsfrågan upp. Jag väljer i denna studie att betrakta båda organisationerna som invandrarorganisationer i enlighet med Immigrantinstitutet (se Internet 1 i referenslistan), ett forsknings- och dokumentationscenter om invandrare och flyktingar. Detta dels på grund av att mitt material visar att dessa två organisationers erfarenheter till stor del liknar de övriga organisationernas. Dessutom består dessa organisationers målgrupper och medlemmar i huvudsak av personer vars bakgrund i andra länder inte ligger längre tillbaka i tiden än ett par generationer.

Vidare har en av de organisationer som ingår i denna studie, Iransk svenska föreningen i Malmö, inte formellt deltagit i något partnerskap och finns därför inte i bilagan. Det är SIOS (Samarbetsorgan för etniska organisationer i Sverige) som står som partner. Att samarbetskonstellationerna i partnerskapen kan se mycket olika ut framkommer redan i vår kartläggning (Scaramuzzino m.fl. 2008). Det visade sig vid kontakt med SIOS att personalen enbart haft rollen att förmedla kontakten med invandrarorganisationer på lokal nivå. I Malmö var det den ovannämnda iranska föreningen som deltog i Equalarbetet. Jag valde därför att ta med denna organisation i studien efter att ha försäkrat mig om att representanter för föreningen aktivt deltog i alla möten på partnerskapsnivå.

Urval av intervjupersoner

Studien bygger på 12 intervjuer. Som undersökningsinstrument valde jag kvalitativa intervjuer med någon inom de aktuella organisationerna som var insatt i arbetet med Equalprogrammet. Valet föll på kvalitativa intervjuer för att det ger forskaren möjligheten att frilägga intervjupersonens erfarenheter, upplevelser, inställning och känslor om ett specifikt ämne (May, 2001:120). Debatten om den kvalitativa respektive kvantitativa metodens för- och nackdelar har flera dimensioner och positionerna är många (Flick 2006). Jag skulle säga att renodlade kvantitativa eller kvalitativa studier är svåra att hitta. Oftast inbegriper de flesta studier inslag av båda ansatser. Även om jag använder mig av en kvalitativ metod bygger t.ex. min analys delvis på en uppskattning av hur ofta ett visst fenomen förekommer. En kvantitativ metod hade kunnat ge mig fördelen att möjliggöra en totalundersökning av alla deltagande invandrarorganisationer och kanske en jämförelse med andra organisationer som inte deltagit i programmet, t.ex. genom att använda enkätmetoden. Erfarenheten från vårt projekt är dock att sådana enkätstudier bland ideella organisationer är svåra att genomföra bl.a. på grund av låg svarsfrekvens. Dessutom hade jag svårt att få det djup i materialet och den breda kontextinformation som mina intervjuer har givit (Flick 2006). Mitt mål var att få fram hur respondenterna, som representanter för en organisation, upplevt deltagandet i Equalprogrammet, deras erfarenheter och åsikter. För detta anser jag att den kvalitativa intervjun lämpar sig bäst. Dessutom är inte antalet invandrarorganisationer som deltagit i Equal så stort. Med mina tolv intervjuer med tio organisationer fångar jag in nästan 50% av de deltagande invandrarorganisationerna vilket enligt min mening ger materialet en hygglig representativitet.

En fråga dök upp direkt: hur intervjuar man en organisation? Göran Ahrne och Apostolis Papakostas (2002) menar att när människor agerar som en del av en organisation så styrs mycket av deras handlingar av kollektiva krafter. Författarna beskriver dessa individer som "kentaureer", mytologiska djur med mänskliga ansikten. Ahrne och Papakostas menar att personer som agerar som förlängning av en organisation är organisatoriska kentaureer, kroppen är organisationen och enbart ansiktet är mänskligt och deras mänskliga förmågor deformeras. Ofta är det de känslomässiga förmågorna som försvagas medan kapaciteten att handla förstärks. Med denna teori som stöd valde jag att intervju en person i invandrarföreningen och låta denna person prata för hela organisationen.

En fråga återstod dock, vem ska man välja för intervjun? Uwe Flick (2006) beskriver två steg genom vilka forskaren får tillträde till sin intervjuperson. Först ska man få tillträde till institutionen och sedan till personen. I detta fall är institutionen en ideell organisation som ofta har en ganska platt struktur. Det är sällan så att man måste ha tillstånd av någon verksamhetsansvarig för att få tillträde utan alla involverade kan prata ganska fritt om sitt arbete och om organisationen. Flick (2006) menar att frågan om deltagandet i studien måste behandlas av institutionen där forskaren måste genomgå en ”officiell examination” och ett avtal måste slutas där båda institutionens intressen och forskarens kan tas tillvara. ”... the discrepancies of interests and perspectives between researchers and the institutions under study cannot in principle be removed. However you can minimize them if you manage to develop trust on the side of the participants and institutions far enough to forge a working alliance in which research becomes possible”(Flick 2006:117).

För att skapa detta förtroende och på så sätt ”klara provet” och sluta ett avtal valde jag att skicka ut ett mail till alla de organisationer jag ville komma i kontakt med och som hade en mailadress. I mailet beskrev jag syftet med min undersökning och gav mina kontaktuppgifter. De övriga försökte jag kontakta via telefon. Även här inledde jag samtalet genom att presentera mig och försöka beskriva så öppet som möjligt varför jag ville komma i kontakt med organisationen. Jag mötte aldrig hinder i form av en vertikalt strukturerad organisation utan, om jag inte redan från början kommit rätt, kunde jag ofta få kontaktuppgifterna till en person på samma nivå som kunde hjälpa mig. Jag har inte behövt söka några tillstånd från styrelsen, ordföranden osv. vilket troligen delvis beror på att det var personer ansvariga för verksamheten jag ville komma i kontakt med. Det hade förmodligen varit annorlunda om jag ville komma i kontakt med medlemmarna.

Jag valde att låta min kontaktperson i organisationen själv bestämma vem som var lämpligast att svara på frågorna. När jag presenterade studien bad jag om att få prata med någon som varit involverad i Equalarbetet. I de fall jag inte kommit rätt vid första kontakten, valde jag att använda mig av snöbollseffekten genom att låta mig hänvisas vidare tills jag kommit rätt (Flick 2006). Ibland uttryckte personerna i organisationen önskemål om att bli intervjuade i grupp. Ibland visade sig att olika personer kunde svara på olika frågor och jag blev ibland tvungen att intervjua två olika personer separat. Den interna strukturen i organisationen, de personliga relationerna mellan individerna och hur Equalarbetet hade lagts upp gjorde att intervjuförandet fick anpassas efter nästan varje enskilt fall.

På grund av de stora skillnaderna i genomförandet blev intervjumallen betydelsefull för att garantera materialets jämförbarhet. Jag valde nämligen att genomföra semi-strukturerade intervjuer. Denna kvalitativa intervjumetod kan liknas vid en vägledad konversation (Starrin & Renck, 1996). Sammanlagt genomfördes fyra gruppintervjuer och åtta intervjuer med enskilda, två av dessa per telefon. Totalt sjutton personer som har varit engagerade i eller kopplade till Equalarbetet i organisationerna intervjuades.

Mikkelsen (2003) redogör för åtta grundläggande forskningsfrågor i förhållande till organisationer:

1. Vad är organisationens kognitiva grundlag vid stiftelsen och förändras den under organisationens liv? (Ideologi, värderingar, intressen m.m.)
2. Hur är organisationen organiserad? (Ledning, fördelning av makt, resurser m.m.)
3. Vad har lett till organisationens bildande? (Ekonomiska, organisatoriska, politiska religiösa m.m. intressen som är på spel)
4. Varför ansluter sig människor till organisationen och under vilka förhållanden?
5. Vilka är organisationens strategier och målsättningar?
6. Vilka samarbetspartners har organisationen och vilka nätverk och allianser ingår i dess strategier?
7. Hur ser samhällets reaktion på organisationen ut? (Partners, motståndares och medias beskrivning)
8. Vilket inflytande utövar organisationen på sina medlemmar och allierade och har den någon påverkan på dess omgivning?

Frågorna har bedömts vara relevanta även i denna studie och har därför varit till inspiration för att utveckla den intervjumall som har använts i insamlingen av materialet. Mallen har två delar, den ena delen består av frågor om bl.a. organisationens historia, syfte och reguljära verksamhet. Den andra delen innehåller frågor om deltagandet i Equalprogrammet.

Intervjumallen finns att läsa som bilaga (Bilaga 2).

Intervjuerna varade mellan 45 och 90 minuter. Även skriftligt material som organisationens stadgar, verksamhetsberättelser, utvärderingsrapporter m.m. har samlats in. Att besöka föreningslokalerna och/eller träffa människorna i deras egen miljö var också en poäng i sig. Jag gjorde också bedömningen att i organisationens miljö kunde intervjupersonen lättare prata utifrån sin organisatoriska roll istället för som enskild person. Alla organisationer förfogade inte över en föreningslokal eller så användes den inte så ofta. I sex fall gjordes intervjuerna i

föreningens egna lokaler, i fyra fall på allmän plats, på personens arbetsplats eller i personens eget hem och i två fall genomfördes intervjuerna per telefon på grund av praktiska skäl.

Meningen var att alla intervjuer skulle spelas in på en inspelningsanordning i den mån intervjupersonerna gav sitt tillstånd till det. Fördelarna med att spela in samtalen är många. Som forskare behöver man inte anteckna under intervjun utan man kan ägna all sin uppmärksamhet åt informanten (Petersson 2003). Dessutom kan man efter intervjuerna gå tillbaka och höra vad som tidigare sades. Detta leder till en bättre möjlighet att granska interaktionen mellan intervjupersonen och intervjuaren samt till större flexibilitet där frågeställningar och analysverktyg delvis kan formuleras i efterhand eller omformuleras efter materialinsamlingen (Flick 2006).

Vid andra intervjutillfället svek dock tekniken mig. Minidisken jag trodde mig ha spelat in intervjun på visade sig vara skadad. Som tur var hade jag fört stödanteckningar under intervjun så att jag kunde rekonstruera den. Efter att ha provat inspelningsmaskinen använde jag mig av den vid nästa intervjutillfälle med samma uteblivna resultat. För säkerhets skull hade jag denna gång fört ganska omfattande anteckningar. Även den tredje intervjun föll offer för denna trasiga maskin på grund av att det inte fanns tid att ordna en ny. Inför den fjärde intervjun hade jag införskaffat en digital inspelningsanordning som jag använde vid de följande åtta intervjutillfällena. Även telefonintervjuerna spelades in med hjälp av högtalare. Tre intervjuer har alltså rekonstruerats utifrån anteckningar. Denna metod har självfallet använts tidigare i forskning speciellt innan inspelningsanordningar började brukas. Jag har själv blivit tvungen att använda mig av metoden bl.a. i en utvärderingsstudie då flera informanter inte kände sig bekväma att prata inför inspelningsmaskin (Scaramuzzino 2007). En nackdel med metoden är att produktionen av verkligheten genom text startar redan vid insamlingen av data. Forskarens selektiva perception och presentation påverkar starkt denna framställning (Flick 2006). För att så mycket som möjligt minska denna ”forskareffekt” har intervjuerna rekonstruerats så nära intervjutillfället som möjligt i tiden, vilket Flick (2006) rekommenderar. De inspelade intervjuerna har transkriberats ordagrant.

Etiska överväganden

Flick (2006) menar att genomförandet av kvalitativa studier ställer högre krav på forskaren än kvantitativa studier vad gäller etik. När det insamlade materialet innehåller mycket information om kontexten och de undersökta fallen är få, kan det bli lätt att identifiera vem

eller vilka personer det handlar om. Därför är principen av "informed consent" viktig. Det innebär att de personer som ingår i studien har tillfrågats om de vill medverka, är adekvat informerade och är kapabla och i position att fritt välja huruvida de ska ställa upp eller inte. Mina intervjupersoner är alla vuxna män och kvinnor som är väl etablerade i samhället och som sitter eller har suttit i ledningen för olika organisationer i Sverige. De har blivit informerade om syftet med studien och har även på förhand fått de frågor jag tänkte ställa, om de har önskat det.

Man ska som forskare självfallet också undvika att skada de personer man kommer i kontakt med vid insamlingen av materialet. Jag anser inte att mitt material är av den arten att det kan väcka några speciellt starka känslor eller göra mina intervjupersoner upprörda på ett sätt som skulle kunna skada dem. Även om ingen garanti om anonymitet har givits vid intervjutillfälle vill jag undvika att peka ut enskilda personer och organisationer. Därför kommer organisationerna att presenteras enskilt enbart för att ge läsaren en bild av vilka de är och vad de arbetar med. I övrigt kommer jag att redogöra för intervjupersonernas berättelser om organisationerna i generella ordalag.

Då jag använt mig av citat har dessa redigerats för att försvåra identifikationen av intervjupersonerna. Sådana redigeringar kan vara att "Stockholms stad" har ersatts med "kommunen" eller att benämningar som "iranier" eller "den iranska gruppen" har ersatts med "gruppen", "målgruppen" osv. Intervjuerna har fått ett löpnummer från 1 till 12 och hänvisas till därefter. I referenslistan framgår det om intervjun är med en enskild person eller i grupp, om den är gjord via telefon samt datumet och tidpunkten för intervjun. På grund av organisationernas ringa antal har det varit svårt att fullständigt avidentifiera dem i analysen. Det finns ofta information som läsaren kan koppla till den ena eller andra etniska gruppen. Ett citat kan lätt ge läsaren en känsla av vilken organisation det handlar om. Dessutom gör numreringen av intervjuerna att man kan följa en och samma person genom analysen vilket ökar chanserna att läsaren ska kunna gissa vem som är vem. Jag anser inte detta vara så problematiskt då intervjupersonerna i mina citat snarare beskriver organisationernas verksamheter och målgrupper än personliga frågor om åsikter.

Innan jag börjar presentera min analys av materialet kommer jag att beskriva en del av kontexten för invandrarorganisationernas deltagande i Equalprogrammet dvs. den svenska integrationspolitiken och EU:s roll som drivkraft mot diskriminering.

Bakgrund och kontext

Den svenska integrationspolitiken

Fram till mitten av 1960-talet fanns ingen tydlig invandrarpolitik i Sverige. Det fanns inget långsiktigt program för att utlänningar som fanns i landet skulle integreras i det svenska samhället. Det fanns däremot en allmän tanke om att den utländska befolkningen skulle assimileras. Förebilden var USA och målsättningen var att invandrarna skulle ta till sig den svenska kulturen, de skulle försvenskas och smälta in i samhället (Appelqvist 2000: 184).

Vid 1960-talets mitt började anpassnings- och minoritetsfrågorna att diskuteras. Vid denna tid var det speciellt arbetsmarknadens parter som diskuterade frågorna och de var överens om att det var viktigt att börja hitta en lösning och att ansvaret skulle delas mellan samhället, arbetsgivarna och fackföreningarna (Lundh & Ohlsson 1999). Invandrarutredningen, som tillsattes 1968, presenterade 1974 i sitt betänkande de förslag som skulle komma att prägla den svenska invandrarpolitiken. Förebilden var den kanadensiska minoritetspolitiken och målsättningen var ett kulturpluralistiskt samhälle. Detta långsiktiga program kan sammanfattas i tre nyckelord: jämlikhet, valfrihet och samverkan (Lundh & Ohlsson 1999). Jämlikhetsmålet innebar att invandrargrupperna skulle nå likvärdiga levnadsvillkor som den övriga befolkningen, valfrihetsmålet att enskilda invandrare skulle få möjlighet att själva bestämma hur mycket av sin ursprungliga kultur och sitt ursprungliga språk de ville behålla och samverkansmålet att det kulturpluralistiska samhället skulle skapas genom en ömsesidig samverkan mellan majoritetsbefolkningen och minoriteterna (Appelqvist 2000).

Från och med 1975 började Statens Invandrarverk (SIV), som hade inrättats 1969, att allt mer ta över ansvaret för invandrarpolitiken från Arbetsmarknadsverket (AMS) (Appelqvist 2000). 1990 nådde AMS och SIV en överenskommelse, som innebar att den så kallade arbetslinjen, blev central även i integreringen av flyktingar och andra kategorier invandrare (Lundh & Ohlsson 1999). Invandrarpolitiska kommittén som tillsattes 1994, presenterade sitt slutliga betänkande 1996. I detta fanns fortfarande de tre målen som hade fastställts i mitten av 1970-talet men även en del nytänkande. Nytt var både tonvikten som lades vid invandrarens eget ansvar för sin situation och användningen av begreppet integration. En central myndighet som skulle ansvara för integrationspolitiken inrättades 1998: Integrationsverket. Invandrarpolitiska kommittén menade enligt Lundh och Ohlsson (1999) "...att politik och åtgärder måste syfta

till jämlikhet och utformas så att invandrare ges samma rättigheter och möjligheter som den övriga befolkningen, men samtidigt måste de ha friheten att vara olika” (s. 121).

Från och med 1960-talet, när man började diskutera invandrapolitik, har debatten om integrationen fokuserat på vissa problem som har betraktats som centrala i denna fråga. Dessa problem kan relateras till fyra olika områden: arbetsmarknad, språk, kultur/samhälle och bostad. Den inbördes prioriteringen av dessa frågor har varierat genom tiden och speciellt vid övergången från arbetskraftsimport till flyktinginvandring. Men samtidigt är det samma grundproblem som står i fokus i utredningen 1994-96 som i dagens debatt.

Sverige befinner sig enligt Stephen Castles och Mark J. Miller (1998) i skärningspunkten mellan assimilation och multikulturalism. Författarna beskriver Sveriges integrationspolitik som ”prescribed multiculturalism”. Till skillnad från USA, har Sverige alltid haft en direkt invandrapolitik vid sidan om den indirekta. Det innebär att förutom att skapa en lagstiftning som skulle ge invandrare samma rättigheter som den övriga befolkningen, har man försökt att, genom en aktiv politik bestående av hemspråksundervisning, företagsintroduktion och rösträttsreformer få invandrare att bli aktiva medlemmar av samhället. Denna politik har krävt stora resurssatsningar i ett långsiktigt projekt att skapa ett multikulturellt samhälle. Bakom dessa satsningar har det säkert även funnits ett resonemang om kostnader och fördelar: att satsa resurser idag betyder att minska konflikterna i samhället i morgon. Detta har varit möjligt så länge den ekonomiska tillväxten varit kraftig och den offentliga sektorn byggts ut. När det ekonomiska läget försämrades och med nedskärningar i den offentliga sektorn har det blivit svårare att föra ett långsiktigt integrationsprogram (Lundh & Ohlsson 1999).

Integrationspolitiken inom EU och Equalprogrammet

Invandrapolitiken har länge varit en nationell angelägenhet i Europa. Olika länder har valt olika sätt att se på och hantera de människor från utlandet som valt att bosätta sig i landet. Den invandrapolitik som utformats i ett land har ofta starka kopplingar till historien och till den infödda befolkningens syn på sig själv och andra (Castles & Miller 1998). I slutet av 1990-talet kom dock migrations- och integrationspolitiska frågor att placeras högt upp även på den europeiska gemensamma politiska agendan. Genom Amsterdamfördraget 1997 inleddes en politisk process som gjorde migration och integration till en allt tydligare europeisk fråga. Etnisk exkludering och segregation, rasism och främlingsfientlighet samt hur

man bättre skulle integrera etniska minoriteter och s.k. legala invandrare var några av de viktigare utmaningar som de nya multietniska samhällena ställde unionen inför enligt EU-kommissionen (Schierup m.fl. 2006).

Ann Morissens och Diane Sainsbury (2005) har visat för flera europeiska länders befolkning hur de utrikesfödda icke medborgarna inte åtnjuter samma sociala rättigheter som infödda. Personer med bakgrund utanför västvärlden har en ännu sämre ställning än andra invandrare. De har mindre chans att få en hygglig levnadsstandard även då den öppna arbetsmarknaden är deras huvudinkomstkälla. De löper dessutom större risk att hamna under fattigdomstrecket när deras huvudinkomstkälla består av bidrag (Morissens & Sainsbury, 2005:654). Även för Sveriges del har forskare visat att invandrare och speciellt personer med bakgrund utanför västvärlden har svårt att hävda sig på arbetsmarknaden, på bostadsmarknaden i skolan m.m. (se t.ex. Bevelander m.fl. 1997).

I juni 2000 antog EU ett direktiv för att bekämpa etnisk diskriminering i medlemsländerna: ”Directive implementing the Principle of Equal Treatment between Persons irrespective of Racial och Ethnic Origin” (Council Directive 2000/43/EC of 29 June 2000). Detta direktiv är baserat på artikel 13 i Amsterdamfördraget. I förhållande till tidigare fördrag förstärker artikel 13 förbudet mot diskriminering av personer på grund av kön, etnicitet, religion, funktionshinder, ålder eller sexuell läggning (se Internet 2 referenslistan). Direktivet är bindande för alla medlemstater i EU och förpliktigar dem att införa lagstiftning och administrativa åtgärder som uttryckligen och specifikt motverkar rasism och förbjuder etnisk diskriminering i alla sfärer av det offentliga livet. Medlemstaterna ska enligt direktivet kunna ställas inför EG-domstolen om de inte fullt ut följer detta direktiv och uppfyller dessa juridiska och administrativa krav (Howard 2005).

EU:s antidiskrimineringspolitik består idag förutom av bindande direktiv också av ett antal icke bindande regler (s.k. soft law). Enligt Schierup, Hansen och Castles (2006) är det just genom icke bindande regler och genom s.k. mainstreaming, nämligen strategin att integrera antirasism i den gemensamma politiken på alla nivåer och i alla led, som antidiskrimineringsagendan inkorporerats i EU:s program och politik speciellt vad gäller sysselsättningspolitiken och den sociala politiken. Samtidigt har detta enligt författarna betytt att frågan om diskriminering av invandrare och etniska minoriteter flyttats över från att vara en fråga om medborgarskap och rättigheter till att handla mer om sysselsättning, tillgång till

lönearbete och möjlighet till försörjning. Denna utveckling bekräftas av Equalprogrammets målsättningar.

Equalprogrammet startade 2001 och avslutades 2007 och har engagerat ett stort antal svenska organisationer. Programmet hade en total budget på 3,026 miljoner Euro. Den svenska delen av programmet uppgick till totalt 86,2 miljoner Euro (Bernard Brunhes International 2004). Sedan programmet startade har totalt 635 svenska organisationer medverkat i 71 olika utvecklingspartnerskap. De deltagande organisationerna inkluderar allt från myndigheter, kommuner, fackföreningar, arbetsgivarorganisationer och bostadsbolag till kvinnoorganisationer, handikapporganisationer, invandrарorganisationer, svenska kyrkan och andra religiösa samfund, kooperationen och privata organisationer av olika slag. Organisationerna har ingått partnerskap med varandra, underkastat sig Equal-programmets mål och regler och dessutom sökt och upprätthållit kontakt med partnerskap i andra EU-länder.

Equal har kallats för den största mångfaldssatsningen i EU:s historia. Så här presenteras programmet i Gemenskapsinitiativprogrammet för Equal:

En övergripande målsättning för Equal i Sverige är ett arbetsliv utan diskriminering och ojämlikhet och som är präglad av mångfald. Ett sådant arbetsliv tar till vara alla människors kompetens och utvecklingsmöjligheter oavsett kön, ålder, etnisk tillhörighet, sexuell läggning eller eventuella funktionshinder (Gemenskapsinitiativprogram).

Invandrarorganisationernas deltagande i Equalprogrammet

Detta kapitel kommer att presentera och analysera invandrarorganisationers deltagande i Equalprogrammet och hur det påverkat deras relation till sina målgrupper samt deras verksamheter. De tio organisationer som ingår i denna studie har mycket olika målgrupper för sina verksamheter. Tre av organisationerna, Sveriges Muslimska Råd, Romernas Riksförbund i Europa och Iranska Riksförbundet i Sverige, är riksorganisationer vars medlemmar är lokala organisationer dvs. inte enskilda individer. Den första är en interetnisk organisation medan de andra två är etno-nationella. Bosna Hercegovina, Iransk svenska föreningen i Malmö och Bergsjöns finska förening är lokala invandrarföreningar med etno-nationell prägel som tillhör olika riksförbund. Integrationsnätverket är också en lokal förening men är interetnisk i sin profilering. Dar-ul-aman, Center for African Relations och Oliven är ekonomiska föreningar. Alla tre har en interetnisk profilering.

Lite förenklat kan organisationernas Equal-arbete beskrivas på följande sätt:

Organisation	Ordinarie målgrupp	Verksamhet och målgrupp i Equal
Sveriges muslimska råd	Muslimar i Sverige (sunniter)	Andlig vård till muslimer på kriminalvårdens anstalter
Iranska riksförbundet i Sverige	Iranier i Sverige	Utveckla flexibla metoder för att hjälpa arbetslösa och lågutbildade iranier att vidareutbilda sig
Romernas Riksförbund i Sverige	Romer i Sverige (främst från f.d. Jugoslavien)	Driva projekt på lokal nivå genom lokala föreningar, t.ex. i Lund att hjälpa unga romska kvinnor att komma ut på arbetsmarknaden
Bosna Hercegovina	Bosnier i Norrköping	Informera och utbilda om mångfald och diskriminering både utåt i samhället och inåt hos olika invandrargrupper
Svensk iranska föreningen i Malmö	Personer med utländsk bakgrund i Malmö	Få privata företag att anställa personer från invandrargrupper och hjälpa privata företag att marknadsföra sig hos och profilera sig mot invandrargrupper
Bergsjöns finska förening	Finländare i Göteborg	Starta en finskspråkig service inom äldreomsorgen
Integrationsnätverket	Personer med utländsk bakgrund och socialt utsatta i Göteborg	Utbilda personer med utländsk bakgrund och hjälpa dem att komma ut i arbetslivet
Dar-ul-aman	Muslimar i Göteborg	Starta en muslimsk service inom äldreomsorgen

Oliven	Personer med invandrarbakgrund och socialt utsatta i Göteborg	Starta en stödverksamhet för äldre med utländsk bakgrund
Center for African Relations	Afrikaner i Göteborg	Hjälpa arbetslösa afrikaner att erbjuda sina tjänster till andra organisationer

De första tre är som nämnts riksorganisationer. De fyra efterföljande är lokala organisationer vilka i texten ibland beskrivs som ideella föreningar för att skilja dem från de sista tre som är ekonomiska föreningar. Dessa distinktioner har visat sig vara mycket relevanta i materialet och kommer därför att användas flitigt i texten tillsammans med indelningen i etno-nationella kontra interetniska organisationer.

Organisationernas målgrupper

Som framgår av tabellen ovan har de flesta av de intervjuade organisationerna genom Equal engagerat sig i projekt där målgruppen varit mer specifik än den de vanligen arbetar med. Undantag här är de ekonomiska föreningarna. Dessa har redan från början en ganska profilerad målgrupp och väl definierad verksamhet och har därför främst arbetat med sin ”vanliga målgrupp”. Två av de etno-nationella organisationerna, Bosna Hercegovina och Svensk iranska föreningen i Malmö, har arbetat med en inter-etnisk målgrupp oftast i samarbete med andra invandrarföreningar som inte deltagit direkt i partnerskapet. I Equalprogrammet förekommer det att man använder sig av en stor och stabil invandrarförening för att kunna nå ut till andra mer isolerade invandrargrupper. I ett partnerskap har till exempel kommunen valt ut den lokala invandrarförening som de bedömde ha arbetat mest och bäst i de frågor som var aktuella för projektet och sen använt denna organisations nätverk för att få kontakt med flera mer svåråtkomliga invandrargrupper. Detta är något som i vissa fall förekommer på reguljär basis. ”Vi jobbar som en bro mellan kommunen och vissa föreningar som är mycket isolerade och vi underlättar deras integrationsarbete. Det gör vi. Vi tror att det är mycket viktigt”, menar en representant för denna organisation (Intervju 9).

Målgrupperna i den ordinarie verksamheten

Generellt kan man säga att de lokala organisationerna har en tydligare profilerad målgrupp än riksorganisationerna. De arbetar lokalt och har en tendens att försöka kartlägga och utvärdera målgruppens behov för att kunna utforma sina verksamheter. Flera organisationer kombinerar

en vanlig ideell förening med en ekonomisk förening. Den ideella riktar sig till en större målgrupp som en etnisk eller nationell grupp och har en bred verksamhet med allt från idrott till rådgivning. Den ekonomiska föreningen har en lite mer snäv inriktning både vad gäller målgrupp t.ex. äldre och vad gäller verksamhet t.ex. att leverera hemtjänst. Oftast etableras den ideella föreningen först. Genom att kartlägga vissa behov hos målgruppen kommer man fram till att en viss verksamhet lämpar sig bäst att drivas genom en ekonomisk förening. Då väljer man att starta en sådan.

En intervjuperson beskriver hur denna utveckling skedde i organisationen. Genom kontakt med medlemmarna insåg man i föreningen att vården av de äldre i familjen var ett hinder för många vuxna att koncentrera sig på sin utbildning och karriär. Man vill ofta inte lämna de äldre till den kommunala hemtjänsten, berättar de, för att de inte kan språket och kulturen. Det blir en stor belastning för familjen att själva ta hand om de äldre. Vidare är många äldre ensamma vilket påverkar deras psykiska hälsa negativt. Många besöker vårdcentralerna p.g.a. att de känner sig ensamma. Därför valde man att starta en ekonomisk förening som skulle leverera kulturspecifik äldreomsorg för målgruppen (Intervju 4).

Av de lokala organisationerna, har en startat ekonomisk förening och två planerar att göra det. Av de ekonomiska föreningar som deltar i denna studie är två kopplade till en ideell förening som har varit initiativtagare till den ekonomiska. Den tredje började som ekonomisk förening, försökte starta en ideell förening men misslyckades. I flera intervjuer tas frågan upp om hur viktigt det är att skilja ekonomiska föreningar från den privata, vinstdrivande sektorn, speciellt för målgruppen:

Det är brukarperspektivet som är viktigt för oss. Det är lite annorlunda med den privata sektorn. Det är affärsverksamhet det handlar om där, om vinst. För oss är det annat som är viktigt, särskilt för oss som har den här etniska profilen. Vi skulle verkligen ha samma syften, den offentliga sektorn skulle förstå det här. Att vi bara hjälper. Det skulle vara så bra kombination, komplettering. Vi kan kombinera med frivillig verksamhet och våra nätverk (Intervju 1).

Flera av de organisationer som arbetar lokalt beklagar sig över att den offentliga sektorn inte visar ett intresse att samarbeta med dem. Organisationerna ser sig som representanter för sina målgrupper och anser att de har en specialkompetens som är nödvändig för att nå ut till vissa grupper som lever isolerade och är utsatta. Organisationerna beskriver sina målgrupper eller åtminstone vissa grupper inom dem som mycket isolerade:

Men det som vi gör är att vi hjälper den svaga gruppen. Det är tyvärr många bland den äldre gruppen... den äldre gruppen är en grupp som inte kan umgås med t.ex. PRO eller andra pensionärer. Det går inte. Därför söker de alltid hjälp någonstans. Det ser vi med det vi gör för dem. När vi svarar kan vi säga saker. Vi sparar mycket pengar för kommunen. De kommer hit de behöver tolk, det gör vi för dem. Vi skickar folk med dem till läkaren eller apoteket (Intervju 9).

Just att många invandrargrupper i allt högre grad börjar bestå av äldre människor är en anledning till oro för de lokala invandrarorganisationerna, både bland dem som arbetar med frågor kring äldreomsorg i Equalprogrammet och hos dem som arbetar med andra frågor, visar mina intervjuer. En åldrande invandrabefolkning kräver att organisationerna som representerar dem finner lösningar som är anpassade för dessa grupper. En viktig fråga är språket. Många äldre personer pratar inte tillräckligt bra svenska för att på egen hand kunna ta kontakt med myndigheter, berättar flera intervjupersoner. Ofta saknar de dessutom information om var man ska vända sig för olika problem. Målgruppen äldre har blivit allt viktigare för flera av organisationerna. ”Våra barn kommer inte, de är så integrerade någon annanstans. (...) När det gäller kulturverksamheten, hur gammal är den yngsta i kören? 50år.” berättar en intervjuperson (Intervju 1).

Riksorganisationerna har en lite annorlunda relation till sina målgrupper. Dessa organisationer arbetar mer politiskt med t.ex. opinionsbildning. En representant för en av riksorganisationerna menar att riksförbundet stödjer den etniska gruppen i hela Sverige gentemot samhället. De lokala organisationerna arbetar mer neråt med de enskilda individerna. Riksförbundet arbetar uppåt och försöker att påverka å ena sidan politiker inom stat, landsting och kommun men också samhället genom att bekämpa fördomar och diskriminering.

Målgrupperna i Equal

När det gäller Equalarbetet är målgrupperna som nämnts mer avgränsade och detta gäller både riksorganisationer, lokala organisationer och ekonomiska föreningar. Frågan om sysselsättning är central och målgrupperna är oftast personer som står långt ifrån arbetsmarknaden. ”Målgruppen som de hade är arbetslösa vuxna och många av dem var invandrare, yrkesarbetande och lågutbildade invandrare...” menar en intervjuperson (Intervju 10). Detta ligger i linje med Equalprogrammets målsättning att minska diskrimineringen på arbetsmarknaden, öka sysselsättningen och konkurrenskraften i Europa.

Sysselsättningsmålet är ibland synligt även när det gäller verksamheter som riktar sig till en målgrupp som inte kan bidra att öka sysselsättningen som t.ex. de äldre. Målet är då oftast att starta en serviceverksamhet för denna målgrupp samtidigt som man fokuserar på möjligheten att anställa personer med utländsk bakgrund för att arbeta med gruppen, speciellt i de ekonomiska föreningarna. I dessa verksamheter kan man identifiera två dimensioner: en socialt inriktad dimension och en sysselsättningsdimension. Med socialt inriktad dimension eller verksamhet menar jag det som är typiskt för organisationer primärt inriktade på att öka välfärden för individer eller grupper (Blennberger 1993). Den socialt inriktade dimensionen kan, hos invandrarorganisationerna i studien, handla om att arbeta med en socialt utsatt grupp som de äldre. Sysselsättningsdimensionen kan handla om att arbeta med att försöka ge ett arbete till personer som har svårt att få ett jobb på den ordinarie arbetsmarknaden.

Dessa skilda dimensioner uppmärksammas av en intervjuperson som berättar varför deras projekt är viktigt för sysselsättningen: ”... jo våra medlemmar de är alla kunder på arbetsförmedlingen (skrattar) (...) Hos oss blir detta som annars räknas som en brist hos folk, att man har ett annat modersmål, en tillgång” (Intervju 1). Sysselsättningsmålet är inte överordnat andra mål menar samma intervjuperson: ”vi har som ett av syften det här med sysselsättning men det är bara ett av dem och brukarperspektivet är det viktiga” (Intervju 1). De ekonomiska föreningarna har alltså, speciellt när det gäller Equalarbetet, två sätt och två målgrupper att rikta sina insatser gentemot. Föreningarna erbjuder service till personer som är i behov av hjälp samtidigt som de har behov och möjlighet att anställa personer som annars har svårt att komma ut på arbetsmarknaden. Mitt material tyder på att i de fall då servicen är starkt i fokus hamnar sysselsättningsmålet mer i bakgrunden.

Denna service-sysselsättning motsättning är däremot inte synlig hos de organisationer som främst arbetar med politiska frågor. Deras målgrupp gynnas av Equalarbetet indirekt genom att organisationen påverkar samhället i övrigt för att motarbeta strukturer som stänger ute dem från arbetsmarknaden. Dessa organisationer har ofta inte samma anställningsbehov för att bedriva projektet utan arbetar både utåt mot företag, myndigheter och samhället i övrigt och inåt mot den egna organisationen.

De flesta organisationerna är överens om att Equalarbetet har varit viktigt för sina målgrupper. Flera av organisationerna upplever att målgruppen har blivit mer medveten om sina möjligheter och behov.

I en annan stad var arbetslösheten för gruppen näst intill 100%. Nästan alla dessa personer fick ett arbete. Så rent praktiskt har det betytt mycket. Man har inte bara hjälpt vissa människor utan man har även visat att det är möjligt. Man har arbetat hårt med att sprida resultaten för att påverka samhället. Nu finns det snart inga pengar mer så en del kommer kanske att gå tillbaka till det gamla vanliga men man har visat att det är möjligt att arbeta för gruppens intressen och att gruppen kan ställa högre krav på deltagande och påverkan (Intervju 2).

Samtidigt menar andra att projektet varat under alldeles för kort tid: ”egentligen var det inte tillräckligt för våra deltagare. Egentligen i sådana här områden vet ni, är det inte lätt att nå folk och det tar kanske ett år innan de förstår vad det betyder och varför vi började det här. När de blir intresserade är projektet slut. Då har en del fått resultat men resten...”. Tidsfrågan blir på så sätt viktig för målgruppen. Människor behöver tid för att kunna hitta till projektet och formulera sina behov. En del lyckas men flera kommer för sent, berättar en intervjuperson:

De blir besvikna för att man väcker viljan och att de ska bli målmedvetna och när de kommit så långt att de äntligen visste vad de ville ha så 'varsågod och gå hem, det finns inget mer'. Och där känns det som om det är någonting som fattas fortfarande. Kanske man kan hjälpa de med arbetslivet liksom, ett arbete efter detta. För att det var jätte många som var väldigt besvikna. 'Vad var meningen med detta?' De kände en väldigt stor besvikelse (Intervju 5).

Denna besvikelse är svår att hantera för de organisationer som upplever den bland sina målgrupper. De känner frustration när de ser vissa stora behov hos sina medlemmar, behov som de upplever sig ha potentialen att tillfredsställa. Samtidigt är det svårt att arbeta med målgruppen utan resurser. Arbetet måste då bygga på den frivilliga insatsen av engagerade medlemmar samtidigt som organisationerna anser att det de genomför gynnar samhället och speciellt den offentliga sektorn som inte är beredd att betala för dessa tjänster. ”Vi sköter en viktig del av informationen för kommunen när det gäller äldreomsorg, de som inte pratar svenska ringer till oss. De vet att vi kan tala med dem på deras eget språk. Ingen finansiering för det. De utgår väl från att 'är de så dumma att de ställer upp så får de skylla sig själva'. Vi kallar oss mellanrumsaktörer” (Intervju 1). I en annan organisation diskuteras frågan på följande sätt av två personer i styrelsen:

A: Vi får inte betalt för det heller men vi gör det ändå för våra landsmän.

B: Det blir ingen OB-ersättning (skrattar)

A: Nej, det finns inga sådana här. (skrattar) Därför tror vi att det är en mycket viktig verksamhet. Det är mycket pengar som kommunen sparar på det sättet. De vet kanske inte det själva men det gör dem. Och det är inte bara vår förening. Alla de stora seriösa

föreningarna på det sättet hjälper sina medlemmar. Det är mycket pengar om man skulle räkna på det (Intervju 9).

Två av organisationerna upplevde samtidigt ett visst motstånd från sina målgrupper i Equalarbetet. ”Slutligen stötte föreningen på ett visst motstånd också från målgruppen. Många i gruppen är inte vana vid tanken att lämna de äldre till äldreomsorgen. De har en bild av att man ska ta hand om dem själv inom familjen. Det blev ett glapp mellan samhället och målgruppen” beskriver en intervjuperson (Intervju 3). En annan intervjuperson berättar att man mötte ett visst motstånd i organisationsledningen när man försökte skapa insikt om att diskriminering inte enbart handlar om etnicitet och att även invandrare kan diskriminera (Intervju 7).

Det var lärorikt. Jag var i ett fack, jag var invandrare och sen framför mig det väcktes en ny värld. Via frågor där man talade om välutbildade personer som faktiskt var utanför, man talade om t.ex. handikappade som påträffar varje dag förhinder eller homosexuella och om hur vi tittar på dem. Sådana frågor har jag faktiskt presenterat till styrgruppen. I början var det lite motstånd det måste jag säga (Intervju 7).

Överbryggande eller sammanbindande socialt kapital?

Alla tio organisationerna anser att de fungerar överbyggande och har en starkt formulerad målsättning om att hjälpa de grupper som de representerar att integreras i samhället. Medlemmarna och brukarna får genom organisationen tillgång till en struktur som har kontakter med andra organisationer i majoritetssamhället. Genom organisationen kommer isolerade individer tillhörande grupper med utländsk bakgrund i kontakt med myndigheter och företag, de får information om hur samhället fungerar och även rådgivning och praktiskt stöd i kontakt med instanser som vanligtvis är svårtillgängliga för dem. ”Vi jobbar ibland som en bro mellan våra deltagare och olika myndigheter. Vi hittar advokat. Det finns många som har problem att veta vilka rättigheter och skyldigheter de har. Vi hjälper de på olika sätt” menar en intervjuperson (Intervju 5).

Den överbyggande funktionen är tydligast hos de interetniska lokala organisationerna och hos de flesta ekonomiska föreningarna som inte visar på särskilt starka drag av den sammanbindande funktionen. De ekonomiska föreningarna faller på sätt och vis utanför denna distinktion mellan överbyggande och sammanbindande funktioner på grund av att de erbjuder service utifrån en efterfråga som i viss mån är kulturellt bunden, men inte direkt kopplad vare sig till bevarandet av en egen kulturell identitet eller till främjandet av

känslan av samhörighet i samhället. En intervjuperson uttrycker denna hållning i frågan om att starta ett äldreboende för personer med en specifik bakgrund istället för att placera dem i ett vanligt äldreboende. Personen ser stora fördelar med att samla äldre med samma bakgrund och modersmål i samma boende: ”istället för att dra dit tolken varje gång eller flytta dem till något ställe där de kan vara bland människor med samma språkgrupp och flytta tillbaka dem. Det är onödiga kostnader. Det är väl inte så att en 90-åring ska man börja satsa på att integrera i samhället” (Intervju 9).

Man skulle kunna säga att den sammanbindande eller överbryggande effekten är mer indirekt vad gäller de ekonomiska föreningarna. De kan främja båda funktionerna men inte som överordnat syfte för verksamheten utan mer som effekt av ett behov som finns hos gruppen på grund av t.ex. kommunikationssvårigheter eller kulturella skillnader. Samtidigt färgas även den ekonomiska föreningens möjligheter att fungera sammanbindande eller överbryggande av den initiativtagande ideella föreningens inställning.

Riksorganisationerna och de flesta etno-nationella organisationerna betonar på ett helt annat sätt även den sammanbindande funktionen. De menar att målgrupper inom organisationerna får möjligheten att vårda, bevara och föra vidare till de yngre generationerna den egna kulturen, språket, tron m.m. En intervjuperson beskriver denna ambition på följande sätt: ”syftet med föreningen är t.ex. att om ungdomarna kommer till föreningen då kan de bättre sitt hemlands språk. De ska kunna både hemlandsspråket och svenska språket” (Intervju 6). Undantag är en av de lokala etno-nationella organisationerna som allt mer riktar sin verksamhet till en bredare målgrupp. Speciellt genom att fokusera på vissa teman som t.ex. hedersrelaterat våld, egenvård eller sex och samlevnad försöker man öppna verksamheten för flera etniska grupper. Några av dessa är, menar en intervjuperson, mer isolerade än den egna gruppen: ”vi vill att andra grupper också ska gå för att kanske i vår grupp går det lite bättre att ta upp de här frågorna men det finns etniska grupper (...) som det är svårt att prata om sånt här med” (Intervju 9). Frågan om föreningens namn kommer också upp under intervjun ”... vi har funderat ibland på att kanske så småningom det är dags att ändra namnet, att vi kanske inte behöver heta så, för att vi har medlemmar från andra nationaliteter och vår verksamhet vänder sig inte längre bara till vår grupp” (Intervju 9).

I Equalarbetet är det enbart en överbryggande funktion som prioriteras av organisationerna. Organisationerna ska fungera som en bro för att olika människor som befinner sig långt från

arbetsmarknaden ska kunna komma i arbete. Detta gäller som tidigare nämnts även för de organisationer som arbetar med att bygga upp en serviceverksamhet då detta ger möjlighet att anställa vårdare och rådgivare. Det sammanbindande sociala kapitalet främjas inte av deltagandet i Equal vilket samtidigt är i linje med Equalprogrammets målsättningar och inriktning. En av intervjupersonerna betonar vikten av att hjälpa personer med svagt nätverk:

För att jag tänker på alla våra ungdomar i staden som har en annan etnisk bakgrund och som har föräldrar som är analfabeter på grund av krig och elände i sina hemländer. Då tänker jag hur det ska gå för dem, vem ska tala för dem och vem ska hjälpa dem att hitta ett jobb. Och då måste vi som kan och behärskar någonting arbeta med de här frågorna (Intervju 8).

Organisationernas verksamhet

Organisationernas verksamhet har jag delvis redan redogjort för och diskuterat i det tidigare avsnittet om målgrupperna. Här behandlas frågan om verksamheten lite mer ingående och i relation till teorin. Av de tio organisationer som deltar i denna studie har tre stycken i sitt Equalarbete bedrivit någon form av stabil socialt inriktad omsorgsverksamhet. Två av dessa organisationer har gjort detta som ekonomiska föreningar och en genom att bilda en ekonomisk förening som inte står som deltagande organisation. Alla tre organisationer har arbetat på lokal nivå. Av de andra fyra lokala organisationerna är det två som erbjuder en serviceverksamhet till sin målgrupp, den ena med fokus på utbildning och den andre med fokus på nätverk för att starta och driva eget företag. De övriga två lokala organisationerna har mer arbetat med politiska frågor i syfte att minska diskriminering på arbetsmarknaden. Av de tre riksorganisationerna har två huvudsakligen arbetat med politiska frågor medan en har bedrivit en serviceverksamhet inriktad mot den andliga sfären. De etno-nationella organisationerna har i jämförelse med de interetniska i större utsträckning valt att arbeta med politiska frågor än med serviceverksamhet.

De ordinarie verksamheterna

Om man studerar organisationernas ordinarie verksamhet blir skillnaderna mellan lokala organisationer och riksorganisationer ännu skarpare. Alla lokala organisationer bedriver en omfattande socialt inriktad verksamhet och för de ideella föreningarnas del riktad mot flera målgrupper. De ekonomiska föreningarna tenderar att ha en smalare verksamhet inriktad mot mindre och väldefinierade målgrupper. Så här beskriver en intervjuperson hur utbildningsverksamheten kom igång:

... vi började med kurser, olika kurser. Vi gick runt och frågade: 'Vem är intresserad av att bli lärare hos oss några timmar i veckan?' Och vi har hittat några pensionärer som var intresserade som är fortfarande aktiva och som är helt frivilliga och kommer här och jobbar som lärare och vi började med svenska och det var väldigt intressant för våra deltagare. Vi började med datakurs, hälsokurs, meditationslärare och vi har en läkare och han hjälper till några timmar och ger information om hälsa (Intervju 5).

En annan lokal organisation har också arbetat med hälsofrågor:

Vi bedrev det här projektet Egenvård (...) Vi jobbade med 10 olika läkare i olika områden. Alla var från vår grupp och pratade vårt modersmål det var jätteviktigt. Vi hade också ett radioprogram i 12 veckor där man ringde direkt och frågade läkare på sitt eget språk. Det var många som ringde och det var mycket intressant. Det var invandrarfrågor, kvinnofrågor, frågor om diabetes och andra sjukdomar, barnsjukdomar (Intervju 9).

En tredje lokal organisation bedriver verksamhet som traditionellt förknippas med en invandrarförening, nämligen idrott och kulturfrågor. Föreningen har flera fotbollslag både för killar och tjejer men arrangerar även dans och musik (Intervju 6).

Den socialt inriktade omsorgsverksamheten består främst av verksamheter riktade till äldre så som hemtjänst på målgruppens modersmål. Två organisationer nämner att de har planen på att försöka starta ett äldreboende för målgruppen.

Riksorganisationerna fokuserar mest på politiska frågor. Så här uttrycker en intervjuperson detta förhållande: "syftet är förstås att kunna förena oss i våra allmänna frågor (...) Istället för att de lokala organisationerna lyfter upp dessa på egen hand så enades vi att ha en paraplyorganisation som en samverkande organ för våra stora frågor" (Intervju 11). En annan representant för en riksorganisation förklarar syftet med organisationen på följande sätt: "... att bevaka och försvara vår sak, våra rättigheter i Sverige förstås. Det här med identiteten är också viktigt. Att arbeta med kvinnofrågor och att ha samarbete med andra organisationer. Att arbeta för solidaritet för flyktingar, för invandrare och flyktingar. Att försvara rätten till undervisning av vårt modersmål i skolorna" (Intervju 10).

Även lokala organisationer kan komma att arbeta med politiska frågor. Som tidigare nämnts kan det förekomma att vissa lokala organisationer, även etno-nationellt definierade sådana, som är relativt stora och stabila kan komma att representera flera invandrargrupper än sin egen traditionella målgrupp. Ofta är det kommunen som tar initiativet att lyfta upp en organisation som anses vara en lämplig samarbetspartner. Då får ofta denna organisation ett

större handlingsutrymme och får möjlighet att arbeta med politiska frågor på lokal nivå som representant för flera grupper med utländsk bakgrund. Detta blev tydligt just i Equalarbetet.

Verksamheten i Equal

Som nämnts var det två lokala organisationer som kom att arbeta med politiska frågor. En intervjuperson beskriver hur det gick till:

Men som största invandrarförening blev det vår (...) Och det var en väl organiserad förening med flest medlemmar. Och jag blev kallad på ett informationsmöte. Och de förklarade för mig... det var lite okänt för mig måste jag säga. Då var jag ordförande i föreningen och jag tyckte: 'Ah! Det är ju en fantastisk idé'. Det gör att man kan faktiskt på något sätt hjälpa alla invandrare, inte bara vår grupp (Intervju 7).

Båda de organisationer som arbetade med politiska frågor betonade starkt målet att öka sysselsättningen för sina medlemmar: ”ja det som vi tänkte var sysselsättningen för medlemmarna, för vår grupp och för andra. Vi tänkte att om vi skulle ha ett samarbete mellan föreningen och små och stora företag, kan man fixa praktikplatser...” (Intervju 9). De övriga fem lokala organisationerna kom att arbeta med någon typ av socialt inriktad verksamhet med frågor kring utbildning, äldreomsorg och nätverkande för att starta eget företag. Så här beskriver en intervjuperson detta mål:

Syftet var att det var ett antal högutbildade personer från vår grupp som var arbetslösa och tanken var att hitta vägar att komma in på arbetsmarknaden, och vi lyckades göra det. Och då insåg vi att vi måste samtidigt arbeta för att hjälpa andra för att hitta sin arbetsmarknad i Sverige i och med att det finns rätt så mycket diskriminering och så vidare (Intervju 12).

Det var främst de organisationer som arbetade med äldreomsorg som hade en svag anknytning till sysselsättningsmålet i sin verksamhet eller betonade det marginellt. Av de tre riksorganisationerna var det två som starkt betonade målet att minska diskrimineringen på arbetsmarknaden och målet med ökad sysselsättning för målgruppen.

Från röst till service?

Av de tio organisationerna som deltar i studien driver de flesta verksamheter som kan relateras till de funktioner och roller som invandrarorganisationer traditionellt haft i Sverige. Bäck (1983) identifierar som tidigare nämnts fyra funktioner: en kulturell funktion, en politisk funktion, en integrationsfunktion och en hemlandsrelaterad funktion. Den hemlandsrelaterade funktionen är den som är mest frånvarande. Enbart två av föreningarna, en lokal organisation

och en riksorganisation, nämner någon verksamhet som kan räknas till den hemlandsrelaterade funktionen. En intervjuperson berättar:

Det var massor från vårt hemland här (...). Min farsa har också jobbat i Sverige. Så de hade lite mer pengar än vi, så de hjälpte till, humanitär hjälp. Och så skapade de kontakter med svenskar också. Så de skickade ner massor med svenska kläder till vårt hemland (...) Massor med företag som har skickat med pengar, kläder, stolar, bord där nere (Intervju 6)

Exempel på de övriga tre funktionerna finner vi hos de flesta organisationerna om än på lite olika nivåer beroende på om det handlar om riksorganisationer eller lokala organisationer. Skillnader är synliga även mellan etno-nationella och interetniska organisationer där de etno-nationella har en starkare kulturell och politisk funktion. Även de interetniska organisationerna kan ha en politisk funktion men ofta då som språkrör för invandrare generellt eller för invånarna i en viss stadsdel. En intervjuperson beskriver på följande sätt organisationens försök att påverka den svenska integrationspolitiken i de olika fora som de deltog i:

Vår organisation har så nära kontakt med folk, då kanske vi kan väcka nya idéer i systemet. Men sen när vi satt och pratade i olika möten så kändes det som om vi är fortfarande i samma ramar (...) Vi pratade ett tag om att folk som kommer till Sverige är väldigt otrygga i sig själva. De kommer från krig eller har väldigt svår social situation (...) Sen kommer man hit och träffar myndigheterna och sen skickar socialen försörjningsstöd. Det ger dem en trygghet eller kanske en falsk trygghet. Men en trygghet för de som inte hade någonting. (...) Det var de här bitarna vi pratade mycket om, vad som är fel och vad som är rätt, det är något som är fel i det här systemet. Först 'varsågod' och sen när man hamnar i det här (bidragsberoendet *förf. anm.*) i tio år, vem kan pusha de så att de kommer ut i arbetslivet? (Intervju 5).

I detta citat blir det tydligt att organisationen försöker representera en bred målgrupp av personer med bakgrund i annat land som har det svårt att integreras i det svenska samhället.

Det finns dock en del verksamheter som svårligen kan placeras i Bäckes (1983) fyra funktioner. Flera invandrarorganisationer i studien driver verksamheter som ofta förknippas med socialt inriktade organisationer. En intervjuperson beskriver utvecklingen av denna typ av verksamhet på följande sätt:

Vi började mest med kulturella verksamheter och lite fotboll. Vi brukade samlas då och då för att fira våra högtider, det började så. (...) Sen brukade vi hyra lokaler från andra föreningar och vi sysslade mest med föreläsningar, seminarium, bjöd in folk från hemlandet, hade konserter. Sen 1997 fick vi en annan lokal (...) Vi började med det som kallas den sociala verksamheten. Där fick vi vår verksamhet för barn och ungdomar. Vi fick anställda (Intervju 8).

Intervjupersonen beskriver en utveckling som forskare (se t.ex. Wijkström, 1998) har betonat gällande de ideella organisationerna generellt där det politiska deltagande alltmer kommit att ersättas av tjänsteproduktion. Detta är tydligt speciellt för de ekonomiska föreningarna som deltar i studien. Som tidigare nämnts är dessa ekonomiska föreningar oftast kopplade till andra ideella organisationer som står som initiativtagare för den ekonomiska föreningen. Materialet visar att de invandrarorganisationer som väljer att starta en socialt inriktad verksamhet, speciellt om den är serviceinriktad, väljer att placera denna verksamhet hos en nybildad ekonomisk förening istället för att använda sig av den ideella föreningen. Detta verkar främst styras av bidragssystemet, anställnings- och skattereglerna m.m. En intervjuperson beskriver relationen mellan den ideella föreningen och den ekonomiska på följande sätt:

Det är nära samarbete med kooperativet hela tiden, som jag nämnde. Vi får ju samordningsvinster naturligtvis. Kooperativet köper tjänster från föreningen. (...) Hyra och lokaler. Plus en kanske ännu viktigare sak som att det är lite olika hur en ideell förening fungerar, med tanke på projektpengar. Ibland passar det bättre att det är en ideell förening som söker pengar, ibland med en ekonomisk förening. Så det är en ganska bra kombination (Intervju 1).

De verksamheter som Equalprogrammet stödjer kan relateras främst till två funktioner, integrationsfunktionen och den socialt inriktade funktionen. Den politiska funktionen får också delvis stöd medan den kulturella och den hemlandsrelaterade funktionen inte tycks förekomma bland de verksamheter som finansieras av Equal. Integrationsfunktionen är den som tydligast är i linje med Equalprogrammets riktlinjer och består främst i arbetsmarknadsrelaterad verksamhet antingen i form av stöd att söka arbete eller stöd att vidareutbilda sig. Den socialt inriktade funktionen består främst av utvecklande av service inom äldreomsorgen men också andlig vård bland intagna på kriminalvårdens anstalter. Den politiska funktionen gäller i huvudsak arbete mot diskriminering på arbetsmarknaden och i arbetslivet.

Organisationer som tillvaratar den socialt inriktade funktionen väljer att gå med i Equalprogrammet för att hitta finansiering för att bedriva en verksamhet som de redan tidigare planerat och eventuellt tidigare försökt att starta. Dessa organisationer kommer ofta med i partnerskapet med en färdig idé som de kan förverkliga inom partnerskapet. Det är dessa organisationer som är minst nöjda med deltagandet på grund av att det blir svårt att bibehålla

verksamheten när stödet från partnerskapet försvinner, i alla fall i samma omfattning som under Equalprogrammet. De organisationer som tillvaratar integrationsfunktionen och den politiska funktionen blir oftast tillfrågade att ingå i en verksamhet som representerar för målgruppen. Dessa organisationer har en mer positiv bild av deltagandet som berikande, lärorikt och viktigt för utvecklandet av nätverk och kontakter med andra organisationer.

Slutsatser

I detta kapitel ska jag försöka sammanfatta uppsatsens resultat och besvara mina frågeställningar:

Hur påverkar invandrarorganisationernas deltagande i Equalprogrammet deras relation till målgruppen?

Equalarbetet tvingar ofta organisationerna att definiera en snävare målgrupp än den de i regler arbetar med, vanligen med fokus på personer som befinner sig långt ifrån arbetsmarknaden enligt Equals sysselsättningsmål. Sysselsättningsmålet tenderar att hamna mer i bakgrunden när det gäller organisationer som använder Equalarbetet för att utveckla en serviceverksamhet inom omsorgsområdet. Dessa organisationer har äldre som målgrupp. Man kan dock se en tendens även bland dessa organisationer att betona vikten av att anställa personer långt ifrån arbetsmarknaden för att arbeta med gruppen. Endast de organisationer som arbetar med politiska frågor har även i Equal möjlighet att bevara en bred målgrupp. Målgruppen kan ibland till och med breddas när dessa organisationer får möjlighet att representera flera grupper och organisationer.

Organisationerna ser arbetet i Equal som positivt för målgruppen. Det har bidragit till förstärkt medvetenhet och till att målgruppen har kunnat formulera sina behov på ett mer tydligt sätt. Samtidigt menar vissa intervjupersoner att denna stärkande effekt har förvandlats till besvikelse hos flera i målgruppen då projekten tagit slut och möjligheterna att tillfredsställa behoven försvunnit. Detta har givit upphov till frustration även hos organisationerna. En del organisationer har även stött på motstånd från sina målgrupper eller i organisationerna när de försökt införa nya perspektiv som upplevts som främmande.

Deltagandet i Equalarbetet kan sägas ha stärkt organisationernas överbyggande sociala kapital då arbetet främst varit inriktat mot att hjälpa individer inom målgrupperna att komma ut på arbetsmarknaden. Det är enbart de organisationer som i Equal har arbetat för att utveckla någon typ av serviceverksamhet inom omsorgen som i viss mån främjat organisationens sammanbindande sociala kapital. Genom att erbjuda kulturspecifika och språkspecifika tjänster kan man säga att dessa organisationer stärker gruppens egen identitet.

Hur har deltagandet i Equalprogrammet inverkat på invandrarorganisationernas verksamhet?

Equalarbetet har främjat verksamhet med anknytning till sysselsättningsmålet.

Utbildningsverksamheter som syftar till att öka människornas möjlighet att få en anställning på arbetsmarknaden är ett exempel på sådana verksamheter som har finansierats. Även mer politiskt inriktade verksamheter som syftar till att bekämpa fördomar och diskriminering i samhället och även inom den egna gruppen har finansierats. Utvecklande av serviceverksamheter inom omsorgen har också erhållit stöd men då med målet att öka sysselsättningen genom anställning inom ovan nämnda serviceverksamheter. Detta sysselsättningsmål har i intervjupersonernas resonemang visat sig vara mindre betydelsefullt än målet att hjälpa socialt utsatta personer inom målgruppen.

De organisationer vars arbete inriktats mot integrationsfunktionen och den politiska funktionen har visat sig mer nöjda med arbetet i Equal då detta genererat kontakter och samarbeten som levt vidare och på så sätt stärkt organisationens verksamhet. Organisationer som prioriterat den socialt inriktade funktionen har visat sig mer kritiska till deltagandet i och med att den serviceverksamhet som skulle utvecklas inte har kunnat permanentas utan lagts ner eller förminskats avsevärt efter programmets slut.

Equalprogrammet tycks inte ha främjat de funktioner som traditionellt förknippas med invandrarföreningar. Den kulturella och den hemlandsrelaterade funktionen lyser med sin frånvaro i Equalarbetet. Det är främst integrationsfunktionen och den politiska funktionen som gynnas genom Equalprogrammet. Även den socialt inriktade funktionen har enligt intervjupersonerna haft en viktig plats i Equalarbetet.

Diskussion

I detta sista avsnitt vill jag försöka ta upp några tankar som väckts under uppsatsens författande. Som jag nämnde i problemformuleringen har mycket av forskningen om den ideella sektorn pekat på en utveckling från ”röst” till ”service”. Service- och utförarrollen har på senare år blivit alltmer vanlig medan företrädarrollen och inflytande/demokratiaspekterna riskerar att hamna i skymundan. Tidigare var den service som bedrevs av ideella organisationer mindre reglerad och formaliserad (Lundström & Wijkström 1995, 1997).

Denna utveckling är delvis synlig även i mina intervjuer och gäller speciellt bildandet av ekonomiska föreningar. Mycket av den socialt inriktade verksamheten som invandrarorganisationerna i min studie bedriver är dock fortfarande en öppen och icke byråkratisk service. Samtidigt menar flera organisationer att detta är en service som ingår i kommunens ansvarsområde och därför borde kommunen finansiera denna verksamhet. Organisationerna visar också på en utveckling där man allt mindre vill förlita sig på frivilligarbete och allt mer vill söka finansiering för att kunna anställa folk med adekvat utbildning för att arbeta med de frågor föreningen driver. Denna starkare entreprenörsanda hos de ideella organisationerna och professionaliseringen av deras arbete är en utveckling som flera forskare har visat på och hänger samman med bl.a. förändringar i välfärdsstaten och relationen mellan de ideella organisationerna och det civila samhället (se t.ex. Wijkström 1998). Utvecklingen verkar stämma bra även på de invandrarföreningar som ingår i denna studie.

Det skulle vara önskvärt att försöka bredda synen på invandrarorganisationer som en del av den svenska ideella sektorn. På så vis skulle man kunna undersöka om dessa organisationer skiljer sig från övriga organisationer som representerar svaga grupper i samhället (t.ex. handikapprörelsen) och på vilka områden de i så fall skiljer sig åt. Att sätta dem i relation till den generella utvecklingen av den ideella sektorn skulle ge en större insikt i hur dessa organisationer positionerar sig i samhället och i välfärdsstaten både i relation till integrationspolitiken och till socialpolitiken. Detta skulle även kunna leda till att man i större utsträckning problematiserade begreppet invandrarorganisation. Vad skiljer dessa organisationer från andra ideella organisationer? En breddad syn på och definitionen av invandrarorganisationer som en del av det svenska föreningslivet skulle även kunna leda till

att man inkluderade andra organisationer av invandrare för invandrare som inte ryms under de traditionella riksförbunden.

Schierup (1991) beskriver en utveckling där invandrarorganisationer tvingats in av den statliga politiken och administrationen i en avpolitiserad position utan reell makt och i etno-nationella kluster. Organisationerna i min studie visar dock att interetniska samarbeten men även samarbeten med andra ideella, privata och offentliga organisationer förekommer, speciellt på lokal nivå. Dessutom visar studien att nya organisationer som bryter det etno-nationella mönstret bildas på lokal nivå medan andra etno-nationella organisationer utvecklas mot en mer interetnisk och interkulturell identitet.

Min studie visar även hur deltagandet i Equalprogrammet främjar just samarbete och blir en möjlighet för invandrarorganisationer att knyta nya kontakter med både ideella, privata och offentliga aktörer. Deltagandet främjar organisationernas politiska funktion samt integrationsfunktionen medan den kulturella funktionen som stärker gruppens egen identitet hamnar i skymundan. Detta skulle kunna ses som ett steg bort från den roll som invandrarorganisationer enligt mycket av forskningen har tilldelats genom åren av det svenska bidragssystemet och politiken. De flesta av de tillfrågade organisationerna har sett deltagandet i Equalprogrammet som en frisk fläkt.

Vad denna utveckling betyder för invandrarorganisationernas framtida verksamhet är svårt att säga. Var leder en eventuellt starkare service- och utförarroll till för invandrarorganisationerna? En möjlighet är att tillvaratagandet av den kulturella funktionen kommer att behöva förlita sig allt mer på frivilliga krafter medan den socialt inriktade funktionen och integrationsfunktionen främjas genom ekonomiska resurser och på så vis professionaliseras. Frågan är om detta kommer att öka organisationernas handlingsutrymme eller om deras position i samarbetet med andra aktörer och i samhället istället kommer att försvagas. Konsekvenserna av denna utveckling för de ideella socialt inriktade organisationerna har diskuterats på flera håll inom forskning och visar på motstridiga tendenser. Kommer det att leda till en byråkratisering av idag platta organisationer och skapa en större klyfta mellan eliten i organisationen och medlemmarna/deltagarna? Kommer organisationerna att koopteras av den offentliga sektorn och enbart bli en förlängd arm? Hur kan man förena att vara en politisk drivande kraft och kritisk röst och samtidigt att utföra politiken?

En viktig fråga är huruvida de invandrarorganisationer som deltar i min studie är representativa för invandrarorganisationer generellt i Sverige. Vad är det för invandrarorganisationer som deltar i Equalprogrammet? Från mina intervjuer framkommer det att organisationerna redan vid inträdet i Equal hade ett stort nätverk. Det är ofta genom dessa nätverk som de kommer i kontakt med programmet. Är det en "elit" av invandrarorganisationer som får möjligheten att delta medan den "stora massan"² inte ens kommer i kontakt med programmet? Vår kartläggning (Scaramuzzino m.fl. 2008) visar att de ideella organisationerna och även de socialt inriktade organisationerna har lyckats tillskansa sig en betydande roll i partnerskapen och i programmet. Frågan är om invandrarorganisationer har haft samma förutsättningar med tanke t.ex. på språkbarriärer, brist på resurser m.m. Även bland de invandrarorganisationer jag intervjuat har språket ibland varit ett problem i samarbetet. Frågan skulle kräva mer forskning för att besvaras.

Vad har denna studies resultat för implikationer för det individinriktade sociala arbetet? En intressant dimension är att det verkar finnas grupper med utländsk bakgrund i samhället som inte kommer i kontakt med myndigheter på grund av bl.a. kommunikationssvårigheter och bristande kunskap i svenska. Man kan tänka sig att dessa grupper inte kan använda sig av välfärdstjänster i samma utsträckning som den övriga befolkningen. Frågan är om dessa individer faktiskt åtnjuter samma sociala rättigheter som andra medborgare.

Flera invandrarorganisationer i min studie erbjuder sig både som länk mellan dessa individer och det offentliga och som leverantörer av språk- och kulturspecifik service inom omsorgsområdet. De erbjuder både öppen icke byråkratisk service och mer individinriktad professionell service. De upplever dock en skepticism hos den offentliga sektorn att vilja stödja dessa verksamheter ekonomiskt. Den icke byråkratiska servicen fortlever mest tack vare frivilliga insatser medan den professionella servicen som är mer kunskaps- och resurskrävande har svårt att stå på egna ben. Organisationerna upplever dock ett behov hos målgruppen som den offentliga sektorn inte, enligt deras mening, är beredd att möta.

Utmaningen för den offentliga sektorn blir att försöka nå ut till dessa mer isolerade grupper. Väljer man att ta hjälp av invandrargruppernas egna organisationer så ställs man inför å ena sidan uppgiften att hitta rätt partner, å andra sidan att se till att behålla kontrollen över vad

² Immigrantinstitutets register innehåller namn och adresser till ett 100-tal riksorganisationer bland invandrare, varav 10 kvinnoförbund och 13 ungdomsförbund, och över 2 000 lokala föreningar

som "levereras" så att det sker i enlighet med de mål som satts upp vad gäller bl.a. tillgänglighet, kontinuitet och kvalitet. En fråga som består är om det är rimligt att låta invandrarorganisationerna förvalta välfärden för sina egna, samtidigt som den offentliga sektorn erbjuder service för majoritetsbefolkningen. Skulle inte detta vara en segregerande kraft som skapar en ny klyfta i välfärdsstaten?

För invandrarorganisationerna gäller det att försöka bevara sin självständighet så att man fortfarande kan fungera som en samlande, identitets- och kulturbevarande faktor för gruppen. Samtidigt ska organisationerna försöka vidareutvecklas som politiska språkrör för de grupper de representerar, en drivande kraft för att främja utsatta gruppers rättigheter och position i samhället. Detta utan att förlora den platta organisationen där medlemmarna har ett reellt inflytande över hur organisationen styrs, hur resurserna förvaltas, vem som anställs m.m. Att följa denna utveckling är en utmaning som forskningen i socialt arbete enligt min mening borde anta.

Referenser

Litteratur

- Ahrne, Göran (1994) *Social Organizations – Interaction inside, outside and between organizations*. London. Sage.
- Ahrne, Göran & Papakostas Apostolis (2002) *Organisationer, samhälle och globalisering – Tröghetens mekanismer och förnyelsens förutsättningar*. Studentlitteratur, Lund.
- Appelqvist, Maria (2000) ”Flyktmottagandet och den svenska välfärdsstaten under 1990-talet” i *Välfärdens förutsättningar*, SOU 2000: 37: 181
- Aytar, Osman (2007) *Mångfaldens organisering – Om integration, organisationer och interetniska relationer i Sverige*. Stockholms Universitet.
- Bengtsson, Bo (2004) ”Föreningsliv, makt och integration – ett inledande perspektiv” i *Föreningsliv, makt och integration*. Rapport från Integrationspolitiska maktutredningens forskningsprogram. DS 2004:49.
- Bevelander, Pieter; Carlsson Benny & Rojas Mauricio (1997) *I Krusbärslandets storstäder – om invandrare i Stockholm, Göteborg och Malmö*. Stockholm, SNS.
- Blennerger, Erik (1993) ”Begrepp och modeller” i *Frivilligt socialt arbete – Kartläggning och kunskapsöversikt*. Rapport av socialtjänstkommittén, SOU 1993:82.
- Borevi, Karin (2004) ”Den svenska diskursen om staten, integrationen och föreningslivet” i *Föreningsliv, makt och integration*. Rapport från Integrationspolitiska maktutredningens forskningsprogram. DS 2004:49.
- Bäck, Henry & Peura, Markku, (1990) *Finska och Jugoslaviska invandrarföreningar i Sverige*. Stockholm. Delegationen för invandrarforskning.
- Bäck, Henry (1983) *Invandrarernas riksorganisationer*. Stockholm, Delegationen för invandrarforskning rapport nr. 24.
- Castles, Stephen & Miller J. Mark (1998) *The age of Migration – International Population Movements in the Modern World*. New York, Palgrave.
- Dahlstedt, Inge (2003) ”Invandrarorganisationer i Sverige” i Mikkelsen, Flemming (red) *Invandrerorganisationer i Norden*. Nordisk Ministerråd, Akademiet for Migrationsstudier i Danmark, Nord 2003:11.
- Ervik, Rune & Kuhnle, Stein (1996) ”The Nordic Welfare Model and the EU” i Greve (red) *Comparative Welfare Systems – The Scandinavian Model in a Period of Change*. Macmillian Press.
- Flick, Uwe (2006) *An Introduction to Qualitative Research*. London. Sage.

- Föreningsliv, makt och integration*. Rapport från Integrationspolitiska maktutredningens forskningsprogram. DS 2004:49.
- Howard, Erica (2005) "Anti Race Discrimination Measures in Europe: An Attack on Two Fronts" i *European Law Journal*. Vol. 11, No 4, July 2005 s. 468-486.
- Ireland, Patrick (1994) *The Policy Challenge of Ethnic Diversity – Immigrant Policies in France and Switzerland*. Cambridge, Harvard University Press.
- Jaakkola, Magdalena, (1983) *Sverigefinländarnas etniska organisationer*. Stockholm, Expertgruppen för invandrarforskning nr: 22.
- Jaakkola, Magdalena (1987) "Informal Networks and Formal Associations of Finnish Immigrants in Sweden" i Rex, John; Joly Daniele & Wilpert, Czarina (red) *Immigrant Associations in Europe*. Aldershot Gower.
- Jaakkola, Magdalena, (1989) *Den etniska mobiliseringen av Sverigefinnarna*. Stockholm Delegationen för invandrarforskning.
- Layton-Henry, Zig (1990) "Immigrant Associations" i Layton-Henry, Zig (red) *The Political Rights of Migrant Workers in Western Europe*. London, Sage.
- Lundh, Christer & Ohlsson, Rolf (1999) *Från arbetskraftsimport till flyktinginvandring*. Stockholm, SNS Förlag.
- Lundström, Tommy & Wijkström, Filip (1995) *Från röst till service? – den svenska ideella sektorn i förändring*. Sköndal, Sköndalsinstitutet.
- Lundström, Tommy & Wijkström, Filip (1997) *The nonprofit sector in Sweden*. Manchester University Press.
- May, Tim (2001), *Social Research – Issues, methods and process*, Philadelphia–USA, Open University Press
- Meeuwisse, Anna & Sunesson, Sune (2002) "Frivilliga organisationer, socialt arbete och expertis" *Socialvetenskaplig tidskrift*. 1998:2-3.
- Meeuwisse, Anna (2005) "Intresseorganisering och självhjälp" i Hydén, Lars-Christer (red.) *Från psykiskt sjuk till psykiskt funktionshindrad*. Lund, Studentlitteratur.
- Mikkelsen, Flemming (red) (2003) *Invandrerorganisationer i Norden*. Nordisk Ministerråd, Akademiet for Migrationsstudier i Danmark, Nord 2003:11.
- Mikkelsen, Flemming (2003) "Invandrerorganisationer i et integrationsperspektiv" i Mikkelsen, Flemming *Invandrerorganisationer i Norden*. Nordisk Ministerråd, Akademiet for Migrationsstudier i Danmark, Nord 2003:11.
- Morissens, Ann & Sainsbury, Diane (2005) "Migrants' Social Rights, Ethnicity and Welfare Regimes" i *Journal of Social Politics*. 34, 4 s. 637-660

- Petersson, Bo (2003), "Intervjubaserade studier av kollektiva identiteter" i *Identitetsstudier i praktiken*, Petersson, Bo & Robertson Alexa (red.) (2003), Malmö, Liber
- Putnam, D. Robert (2001) *Den ensamme bowlaren*. Angered, SNS Förlag
- Rothstein, Bo (1992) *Den korporativa staten – intresseorganisationer och statsförvaltning i svensk politik*. Stockholm. Nordstedts politik.
- Scaramuzzino, Roberto; Heule Cecilia; Johansson Håkan & Meeuwisse, Anna (2008) *EU och den ideella sektorn – En studie av det svenska Equalprogrammet*. Under publicering i Malmö Högskolas rapportserie.
- Scaramuzzino, Roberto (2007) *Hemmet i prövotidens tid – utvärderingsrapport av New Citys botestprojekt*. Utvärderingsrapport
- Schierup, Carl-Ulrik; Hansen, Peo & Castles, Stephen (2006) *Migration, Citizenship, and the European Welfare State – A European Dilemma*, Oxford University Press.
- Schierup, Carl-Ulrik (1991) "The Ethnic tower of Babel – political marginality and beyond" i Ålund, Alexandra & Schierup, Carl-Ulrik *Paradoxes of multiculturalis*. Aldershot: Gower.
- Soysal, Yasemin Nuhoglu (1994) *Limits of Citizenship – Migrants and Postnational Membership in Europe*. Chicago. University of Chicago Press.
- Starrin Bengt & Renck Barbro (1996), "Den kvalitativa intervjun" i Svensson, Per-Gunnar & Starrin, Bengt (red.) *Kvalitativa studier i teori och praktik*, Lund, Studentlitteratur
- Svanberg, Ingvar & Tydén, Mattias (1999) *I nationalismens bakvatten – Om minoritet, etnicitet och rasism*. Lund, Studentlitteratur.
- Wijkström, Filip & Lundström, Tommy (2002) *Den ideella sektorn – organisationerna I det civila samhället*. Sober förlag, Stockholm.
- Wijkström, F. (1998) *Different Faces of Civil Society*. Stockholm School of Economics, EFI, The Economic Research Institute.

Rapporter, dokument och andra skriftliga källor

- Bernard Brunhes International (2004) EU-wide Evaluation of the Community Initiative EQUAL 2000–2006 - Mid term report 2 March 2004.
- Council Directive 2000/43/EC of 29 June 2000
- Gemenskapsinitiativprogram för Equal 2000-2006, Sverige
- Prop. 1998/99:143
- Ramboll Management (2003) Halvtidsutvärdering EQUAL i Sverige. Slutrapport, November 2003

Webblänkar

Internet 1: <http://ww.immi.se> (2008-05-03, 09:17).

Internet 2: <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/a10000.htm#a10005> (2007-10-01, 14:25).

Intervjuer

Intervju 1: grupp av 2 personer 071010, 13:00

Intervju 2: grupp av 2 personer 071018, 15:00 (anteckningar)

Intervju 3: enskild person 071022, 10:30 (anteckningar)

Intervju 4: enskild person 071022, 13:00 (anteckningar)

Intervju 5: grupp av 3 personer 071024, 16:30

Intervju 6: enskild person 071031, 13:00

Intervju 7: enskild person per telefon 071119, 13:00

Intervju 8: enskild person 071120, 14:00

Intervju 9: grupp av 2 personer 071120, 16:00

Intervju 10: enskild person 071122, 11:30

Intervju 11: enskild person 071122, 15:00

Intervju 12: enskild person per telefon 080214, 14:00

Bilagor

Bilaga 1. De deltagande invandrarorganisationerna

Följande organisationer i Equalprogrammet kännetecknas som etno-nationella riksorganisationer och anslutna lokala föreningar. Det handlar om fjorton organisationer som deltar i sju partnerskap.

Organisationer	Utvecklingspartnerskap
<ul style="list-style-type: none">• Somaliska Kultur- och Idrottsföreningen i Kista• Somaliska Riksförbundet	IFTIIN – Nätverk Europa
<ul style="list-style-type: none">• Iranska Riksförbundet, Stockholms Län• <i>Kurdiska Riksförbundet</i>• <i>Iranska Föreningarnas Riksförbund</i>• <i>Eritreanska Föreningen</i>	Kista Open Academy
<ul style="list-style-type: none">• Romani International	Mångfald i Västernorrland
<ul style="list-style-type: none">• Föreningen "Bosna och Hercegovina"	Mångfaldens ansikten i Östergötland
<ul style="list-style-type: none">• Bergsjöns finska förening• <i>Assyriska föreningen</i>	Ny Ekonomi och Socialt Entreprenörskap – NESE
<ul style="list-style-type: none">• Somaliska Rådgivningsbyrån	Modul 16-20, Stockholmsregionen
<ul style="list-style-type: none">• Riksförbundet Roma International• Romernas Riksförbund i Sverige• Romernas Riksförbund	Romer i Sverige

Det finns även ett antal organisationer som inte faller under definitionen etno-nationella organisationer men som är ”vi för oss” organisationer av invandrare för invandrare enligt uppsatsens definition. Det handlar om sju organisationer i fem partnerskap varav ett partnerskap redan har nämnts ovan:

Organisationer	Utvecklingspartnerskap
<ul style="list-style-type: none">• Sveriges Muslimska Råd, SMR	Bättre Frigivning - frigivningen från Fängelse som kulturbyte
<ul style="list-style-type: none">• Center for African Relations (CARE) ek. för• <i>Oliven ek. för.</i>• <i>Dar-ul-Aman ek.för.</i>	Ny Ekonomi och Socialt Entreprenörskap – NESE
<ul style="list-style-type: none">• SIOS, Samarbetsorgan för etniska organisationer i Sverige	Städer i samverkan
<ul style="list-style-type: none">• Föreningen Integrationsnätverket	Make your future
<ul style="list-style-type: none">• Islamic Center	Holistiskt arbete i idéburna organisationers regi

Av dessa 21 organisationer har 5 inte varit delaktiga i ansökan utan har tillkommit partnerskapen under processens gång. Dessa organisationer är markerade i kursiv i tabellerna.

Bilaga 2. Intervjumall

Om organisationen

1. När bildades organisationen, varför, av vem och i vilket syfte?
2. Hur är organisationen organiserad, hur många medlemmar har den, hur styrs den och vem har inflytande i praktiken?
3. Varför ansluter sig människor till organisationen och under vilka förhållanden?
4. Vilka är organisationens strategier och målsättningar?
5. Vilka samarbetspartners har organisationen (stat och myndigheter, ideella organisationer nationellt och internationellt), vilka nätverk och allianser ingår den i och hur ser samarbetet ut? Har det förändrats genom åren?
6. Vad har organisationen för verksamheter? Har det förändrats genom åren?
7. Finns det några grundläggande dokument eller skrifter som beskriver organisationens målsättningar, värdegrunder m.m.?

Om deltagandet i Equalprogrammet

8. Hur kom organisationen i kontakt med de övriga organisationerna i partnerskapet?
9. Varför gick man med i partnerskapet?
10. Hade man i organisationen samma idéer om deltagandet som de övriga partners?
11. Vilken roll har organisationen haft i partnerskapet och hur upplevde man möjligheten att påverka?
12. Hur har samarbetet sett ut och upplevts av organisationen?
13. Vilka verksamheter har organisationen varit delaktig i?
14. Vad har organisationen bidragit med och vad har den fått tillgång till i form av resurser? Hur ser man på dessa resurser i relation till organisationens ordinarie resurser?
15. Vad har deltagandet i Equalprogrammet haft för betydelse för organisationens verksamhet, för medlemmarna och för målgruppen och hur många i organisationen har varit delaktiga och/eller påverkats?
16. Hur har deltagandet påverkat organisationens verksamhet, ideologi, värderingar intressen m.m.?